

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

Επιστροφές Αλκιβιάδου 229
185 36 Πειραιάς

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 6 - ΔΙΕΥΡΕΙΟ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2013

σελ. 4

σελ. 8

σελ. 18

σελ. 20

- 3 ΓΝΩΜΗ:** Αναβάθμιση και όχι διάλυση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαθληοτριώσεων
Του Προέδρου Γιάννη Πολυχρονόπουλου
- 4 Αρχιτεκτονικά**
Άρης Κωνσταντινίδης (Κτιζοντας δοχεία ζωής)
Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.
- 8 Αρχαιογνωστικά**
Το αγωνιστικό πνεύμα θεμέλιο του αρχαίου ελληνικού κόσμου
Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων
- 13 Λογοτεχνικά**
Έλληνες ποιητές της Μαριούπολης (Β' Μέρος)
Της Ναταλίας Μπάσενκο - Κόρμαλη, φιλολόγου
- 16 Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον κόσμο**
Επιμέλεια, Κωστή Μανωλάκη
- 18 Ιστορικά**
Το προικοσύμφωνο του Στρατηγού Μακρυγιάννη και τα ακίνητα στον Πειραιά
Του Μιχάλη Βλάχου, Δικηγόρου ε.τ.
- 20 Ματιές στην Πειραική Ιστορία**
Η επιγραφή του Δήμου Πειραιά για τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων
Του Δημήτρη Κρασνικοβόκη, ερευνητή Πειραικής Ιστορίας
- 22 Έκθεση πεπραγμένων Δ.Σ.**
του Συλλόγου Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών χώρων και Μνημείων Πειραιά
στην ετήσια Γενική Συνέλευση στις 22 Απριλίου
- 23 Βιβλιοπαρουσίαση, Επιμέλεια Γεράσιμος - Νικόλαος Μπουγάς**
- 24 Εν τέλει...** Σχολιογραφικά

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου “ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”
Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

• ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 43 - Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος 2013

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Μουσών 66, 185 34 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4130939

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.
Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις
απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.
Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ “ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

- Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

- ΑΙΓΗΣ: Βασ. Γεωργίου Α' 11, Πειραιάς
- ΝΕΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: Καραοδή & Δημητρίου 43, Πειραιάς
- PASSPORT: Καραϊσκού 119, Πειραιάς

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Ο Περικλής αγοράύων στην Πνύκα. Πίνακας του Philipp Von Folz: Μόναχο 1860

ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΟΧΙ ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ

του ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Πρόεδρου του Συλλόγου

"Οι Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"

Από 1/1/2013 απαγορεύεται στο Τ.Α.Π.Α. να εκδίδει Χρηματικά Εντάλματα Προπληρωμής (ΧΕΠ) με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί τεράστιο πρόβλημα στη λειτουργία των Εφορειών Αρχαιοτήτων όλης της χώρας. Με τα εντάλματα αυτά, τα οποία δεν ήταν στην ουσία «προπληρωμή», καλύπτονταν οι άμεσες λειτουργικές ανάγκες (ΔΕΗ, ΟΤΕ, Βενζίνη, αναλώσιμα κ.α.).

Άμεσα ενδιαφερόμενοι είναι βεβαίως όλοι οι επιστήμονες των αρχαιολογικών υπηρεσιών και το διοικητικό προσωπικό, ωστόσο και εμείς ως Σύλλογοι Φίλων Αρχαιολογικών Μουσείων, που έχουμε ως στόχο την υποβοήθηση και στήριξη του έργου των αρχαιολογικών υπηρεσιών, πρέπει να έχουμε λόγο από τη στιγμή που το Τ.Α.Π.Α. είναι συνδεδεμένο με τη λειτουργία τους.

Η απόφαση αυτή, που είναι νόμος του μνημονίου και ισχύει για όλα τα Ν.Π.Δ.Δ. εφαρμόζεται, χωρίς δυστυχώς να έχει προβλεφθεί μια εναλλακτική λύση. Έτσι, αν π.χ. χαλάσει κάποιο κλιματιστικό σ' ένα μεγάλο Μουσείο, δεν θα μπορεί ο Διευθυντής να το επισκευάσει, αν καεί μια λάμπα σε μια προθήκη δεν μπορεί να αντικατασταθεί.

Εδώ και 7 μήνες έχει μπλοκαριστεί η λειτουργία των Εφορειών, και δεν έχει βρεθεί κάποια λύση.

Το Τ.Α.Π.Α. είναι ο οικονομικός «πυλώνας» που στηρίζεται όλο το σύστημα των Αρχαιολογικών υπηρεσιών.

Στην αρμοδιότητά του έχει τα εκδοτήρια εισιτηρίων στα Μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους, πωλητήρια, κυλικεία, αναψυκτήρια, την παραγωγή εκμαγείων και πιστών αντιγράφων αρχαίων έργων, επιστημονικές εκδόσεις, είσπραξη τελών κινηματογράφησης και χρήσης αρχαιολογικών χώρων. Όλα αυτά αποφέρουν σημαντικά έσοδα, τα οποία μπορούν να διευρυνθούν με την κατάλληλη πολιτική.

Από την άλλη το Τ.Α.Π.Α. αναλαμβάνει να πληρώνει τις απαλλοτριώσεις ακινήτων, για αρχαιολογικούς σκοπούς τα λειτουργικά έξοδα των Εφορειών, τη συντήρηση Μουσείων και συλλογών, την έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων, τη στήριξη του επιστημονικού έργου της αρχαιολογικής υπηρεσίας.

Όπως υπολογίζουν οι αρμόδιοι μέχρι τώρα από την κατάργηση των ενταλμάτων προπληρωμής, έχουν συσσωρευθεί για τις ανάγκες της υπηρεσίας απαιτήσεις 11 εκατ. ευρώ.

Το Τ.Α.Π.Α. ήταν από τους Οργανισμούς που υπέστη ζημία με το PSI από το κούρεμα των ομολόγων ύψους 32 εκατ. ευρώ. Επίσης καθορίστηκε το 40% των εσόδων του να πηγαίνει κατευθείαν στον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Όλα αυτά δημιούργησαν μια ασφυκτική κατάσταση που ανάγκασαν τον Πρόεδρό του κ. Παναγιώτη Τζίνη να παραιτηθεί χωρίς να γίνει αποδεκτή η παραίτησή του.

Στην ουσία έχουμε μια σταδιακή απαξίωσή του με αποτέλεσμα να υπάρχουν και απειλές κλεισίματος του Ταμείου. Μάλιστα είναι, όπως λέγεται, στη λίστα Σταμάτη μαζί με τους Οργανισμούς του Δημοσίου που προορίζονται για κλείσιμο.

Χαρακτηριστικό της κατάστασης είναι, σύμφωνα με στοιχεία του Συλλόγου Εργαζομένων στο Τ.Α.Π.Α., οι υποχρεώσεις για απαλλοτριώσεις για την επόμενη 3ετία είναι 57 εκατ. ευρώ, ενώ μέσα στο 2012 δόθηκαν μόλις 500.000 ευρώ.

Την ίδια στιγμή τα έσοδά του ανήλθαν στα 52 εκατ. ευρώ εκ των οποίων τα 40 εκατ. προέρχονται από πωλήσεις εισιτηρίων.

Κι όμως, η στήριξη του έργου της αρχαιολογικής υπηρεσίας, η προστασία, ανάδειξη και προβολή της αρχαιολογικής μας κληρονομιάς, απαιτεί ένα Τ.Α.Π.Α. ισχυρό που να λειτουργεί βεβαίως με διαφάνεια, αλλά και με ευελιξία.

Υπάρχουν πάντως πολλές ιδέες και προτάσεις για τη βελτίωση των εσόδων του και γενικά για την ενίσχυση του ρόλου του.

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

(κτίζοντας "δοχεία ζωής")

*"... Η επιθυμία
 του αρχιτέκτονα,
 πρέπει να ακουμπά
 στο δίκιο του τόπου."*

Άρης Κωνσταντινίδης

Με το έργο του ο Άρης Κωνσταντινίδης αναδείχθηκε σε έναν από τους κυριότερους εκπροσώπους του μεταπολεμικού μοντερνισμού στην χώρα μας. Έδωσε πραγματική μάχη σε όλη του την ζωή για την «αληθινή αρχιτεκτονική», μένοντας αταλάντευτα σταθερός στις αξίες που ο ίδιος ανακάλυψε μέσα από τις σπουδές του στην Γερμανία, αλλά κυρίως από την περιπλάνησή του στην Ελλάδα, που ξεκίνησε λίγο πριν από την Κατοχή (και διήρκεσε όσο και κι' αυτή) στις Κυκλάδες (Μύκονο, Δήλο), στην Ηπειρωτική Ελλάδα (Ηπειρο) μέχρι τις γειτονιές της Αθήνας (Αναφιώτικα, Βύρωνα, Καισαριανή) και στον Πειραιά (Δραπετσώνα, Κοκκινιά).

Όπως λέει ο ίδιος «όλη εκείνη η περιπλάνηση δεν ήταν τίποτα άλλο από μια αναζήτηση της αλήθειας, που συγκεκριμενοποιήθηκε σε αυτό που λέμε ανώνυμη λαϊκή αρχιτεκτονική».

Ο Άρης Κωνσταντινίδης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1913. Μετά τις γυμνασιακές του σπουδές στο «Βαρβάκειο Πρακτικό Λύκειο», έφυγε για την Γερμανία (Μόναχο), όπου φοίτησε στην Αρχιτεκτονική Σχολή από το 1931 έως το 1936, τα χρόνια της αναρρίχησης

στην εξουσία του Χίτλερ. Τη δεκαετία του '50 σημειώνονται δύο καθοριστικά για το έργο του γεγονότα: αναλαμβάνει καθήκοντα ως προϊστάμενος της Υπηρεσίας Μελέτης του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας και ως προϊστάμενος και Ειδικός Σύμβουλος της Υπηρεσίας Μελετών του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού. Έτσι, σχεδιάζει και επιβλέπει τα σημαντικότερα δημόσια έργα της μεταπολεμικής περιόδου. Τη δεκαετία 1957-1967 πραγματοποιεί τα πιο χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά του δημιουργήματα, όπως τα σπίτια στην Ανάβυσσο, (θα αναφερθούμε για αυτό εκτενέστερα πιο κάτω), στο Παγκράτι και στις Σπέτσες, τα δημόσια Ξενοδοχεία (Ξενία στα Μετέωρα, στην Ολυμπία και στην Μύκονο), τα καμαρίνια και τους ξενώνες του Θεάτρου της Επιδαύρου και το Μουσείο Ιωαννίνων.

Από την περιπλάνησή του στην Ελλάδα αναλύει συγκεκριμένα παραδείγματα ανώνυμης αρχιτεκτονικής στα βιβλία του: «**δυο "χωριά" της Μυκόνου**» (1947), «**Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια**» (1951), «**Τα Ξωκλήσια της Μυκόνου**» (1953) και τέλος «**Τα Θεόκτιστα**». Επίσης επιμελήθηκε προσωπικά της έκδοσης του έργου του στο «**Με-**

λέτες και κατασκευές» (1981) όπου μετά την χρονική παράθεση του έργου του, ακολουθεί σημαντικό κείμενο με τις απόψεις του με τον χαρακτηριστικό τρόπο γραφής και έκφρασής του. Πατρεύτηκε την γλύπτρια Ναταλία Μελά το 1951 και απέκτησε δύο παιδιά: τον Αρχιτέκτονα Δημήτρη Κωνσταντινίδη και την designer Αλεξάνδρα Τσουκαλά. Το 1993 έδωσε ο ίδιος τέλος στην ζωή του.

Τι έψαχνε όμως ένας αρχιτέκτονας που είχε διαμορφωθεί μέσα από τις αρχές του μοντέρνου κινήματος, στην παράδοση ή καλύτερα στη μελέτη της ανώνυμης αρχιτεκτονικής; Όπως λέει πάλι ο ίδιος: «*Η αρχιτεκτονική είναι διεθνής. Είναι διεθνής όσο το κλίμα, οι όροι υγιεινής και της επιστήμης, η γιατρική και τα μέσα ζωής είναι κοινά σ' όλον τον κόσμο. Από κει και πέρα η Αρχιτεκτονική έχει τα δείγματα εκείνα (εσωτερικά και εξωτερικά) που ξεχωρίζουν τη μια χώρα από την άλλη. Και έτσι, ενώ η αρχιτεκτονική είναι διεθνής, η κάθε χώρα έχει και μερικά δικά της χαρακτηριστικά για να εκφραστεί. Κάποτε είχε λεχθεί από τους μοντέρνους ότι η αρχιτεκτονική είναι διεθνής. Εγώ δεν το πιστεύω αυτό. Η αρχιτεκτονική φυτρώνει*

ΕΙΚ. 1 Παλιό Αθηναϊκό σπίτι

ΕΙΚ. 2 Εργατικές κατοικίες στη Νέα Φιλαδέλφεια

μέσα από ένα χώρο συγκεκριμένο και δέχεται τον διαφορετικό ήλιο του κάθε κλίματος για να αναπτυχθεί». Κατά συνέπεια, η φυσική αρχιτεκτονική, που είναι και η μόνη «αληθινή» αρχιτεκτονική, εμφανίζεται ως προέκταση της φύσης, δηλαδή ως προέκταση του τόπου, χωρίς να χρησιμοποιεί τις όποιες τυπικές μορφές, συγκροτημένες σε ένα style.

Όταν γύρισε στην Ελλάδα, καθηγητής της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ, ήταν ο Δημήτρης Πικιώνης, μεγάλος μελετητής της παράδοσης. Ο Πικιώνης ζήτησε από τον Άρη Κωνσταντινίδη να γίνει βοηθός του. Ωστόσο, μεταξύ τους δημιουργήθηκε αντιπαράθεση, αφού ο Κωνσταντινίδης πίστευε ότι η μελέτη της παράδοσης δεν αφορούσε την εξωτερική μορφή ενός έργου αλλά την εσωτερική του μορφή. Η μεταφορά μορφών του παρελθόντος χωρίς να υπάρχει ανάγκη, οδηγούσε την Αρχιτεκτονική σε ένα είδος σκηνογραφίας. Όπως έλεγε: «είναι εύκολο να δείς την επιδερμίδα των κτισμάτων του παρελθόντος ενώ το δύσκολο είναι να εμβαθύνεις στο εσωτερικό τους».

Ο Άρης Κωνσταντινίδης ήταν πο-

λέμιος της μορφοκρατίας των νεοκλασικών κτιρίων. Υποστήριζε ότι η μελέτη του παρελθόντος δεν πρέπει να περιορίζεται μονάχα σε μορφολογικά στοιχεία που δηλώνουν μίμηση αλλά να προχωράει προς το εσωτερικό στη λειτουργική αναγκαιότητα, στην έλλειψη του περιπτού, δηλαδή τα στοιχεία που εμπεριέχονται κυρίως στην ανώνυμη και λαϊκή αρχιτεκτονική. Η τομή με το παρελθόν και την τρέχουσα αρχιτεκτονική, για τον Α.Κ. είναι σαφής: «Form follows function» (η μορφή ακολουθεί την λειτουργία) Ήταν κατά των αναπαλαιώσεων. Δεν ήθελε κτίρια που διατηρούνται μέσα στην φορμόλη αλλά τα κτίρια του να είναι «δοχεία ζωής», ζωντανά και αναγκαία για την εποχή τους. Κάθε αληθινό αρχιτεκτόνημα είναι ένα δοχείο ζωής. Ως εκ τούτου δείχνει με τα κτίσματά του με ποιό τρόπο βλέπει τη ζωή: Η ζωή θα πρέπει να είναι τέτοια «που όλοι οι άνθρωποι να ζούνε άνετα, απλά, λιτά, συνετά και μονιασμένα».

Η μεγάλη συνεισφορά του Κωνσταντινίδη είναι ότι είδε με άλλα μάτια την παράδοση και προσπάθησε να ενσωματώσει τα διαχρονικά της στοιχεία στην σύγχρονη αρχιτεκτονική.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στις περισσότερες κατασκευές του παρατηρεί κανείς ότι υπάρχει μια μετάβαση από τον κλειστό στον ανοικτό χώρο, διαμέσου ενός μεταβατικού υποστεγού ή αλλιώς υπαίθριου χώρου. Αυτή λοιπόν την άρθρωση των χώρων, ο Άρης Κωνσταντινίδης την παρατήρησε στα παλιά Αθηναϊκά σπίτια, όπου υπάρχει το κλειστό δωμάτιο, το χαγιάτι και η αυλή (ΕΙΚ. 1). Όπως χαρακτηριστικά έχει πει ο ίδιος σε συνέντευξή του στον Στάθη Τσαγκαρουσάνο: «Οι τυπικές λύσεις που βρίσκουμε αναζητώντας το τέλειο, ίσχυαν ανέκαθεν, όσο ο άνθρωπος συνεχίζει να πατά με τα δυο του πόδια πάνω στη γή. Λοιπόν όταν ήρθαν εδώ οι πρόσφυγες από τη Μικρασία και οι περισσότεροι χτίσανε εδώ τα σπίτια τους με ευτελή μέσα, όλοι σχεδόν κάνανε το ίδιο πράγμα: δηλαδή ένα κλειστό δωμάτιο, μπροστά του ένα υπόστεγο κι ακόμα πιο μπροστά μια αυλή. Οι πρόσφυγες δεν ήξεραν πως το ανάκτορο του Νέστορα στην Πύλο, τα μέγαρα στην Τίρυνθα, στις Μυκήνες, τα παλάτια στην Κνωσό και στην Φαιστό ήταν έτσι. Το κάνανε γιατί αφουγκράζονταν το ελληνικό τοπίο, που

ΕΙΚ. 3-5 Ξενία Άνδρου

ΕΙΚ. 6 Ξενία Καλαμπάκας

ΕΙΚ. 7 Ξενία Μυκόνου

ΕΙΚ. 8 Ξενία Μυκόνου

έχει ανάγκη το πρόστυλο. Κι' αυτό γιατί το υπόστεγο κρατάει μακριά τον καυτό μας ήλιο που τον χειμώνα χαμηλώνει και τον αφήνει να μπει στο παγωμένο δωμάτιο. Από την άλλη μεριά, υπάρχει και η αυλή - γιατί στη εύκρατη Ελλάδα 'ο βίος είναι υπαίθριος', όπως έλεγε και ο Περικλής Γιαννόπουλος - και μπορούμε να ζήσουμε πολύ καιρό κάτω από τον ανοικτό ουρανό. Μεγαλύτερη σημασία και από την αυλή είχε το υπόστεγο».

Τα πρώτα του (σημαντικά) δημόσια έργα ήταν τα κτίρια εργατικών κατοικιών, που σχεδίασε και κατασκεύασε ως Προϊστάμενος της Υπηρεσίας Μελέτης του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (**ΕΙΚ. 2**). Συγκροτήματα κτιρίων σε μεγάλα οικοπέδα με χαρακτηριστική μορφολογία. Η επόμενη κατηγορία δημόσιων έργων είναι τα ξενοδοχεία «Ξενία» που κατασκεύασε ως προϊστάμενος του τμήματος Μελετών του ΕΟΤ (**ΕΙΚ. 3-10**) με σαφή την επιρροή των εργατικών κατοικιών. Τόσο για τις εργατικές κατοικίες, αλλά (κυρίως) για τα Ξενία που μελέτησε και κατασκεύασε, σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς (νησιά, αρχαιολογικούς, ιαματικούς κλπ) υπάρχουν υποστηρι-

κτές και έντονες αντιρρήσεις κυρίως ως προς την κλίμακα τους σε σχέση με το δομημένο περιβάλλον (χαρακτηριστικό το Ξενία Μυκόνου). Με το πρόγραμμα Ξενία κατασκευάζονται περίπου 40 κτίρια, σε οικοπέδα που επιλέγονταν στο καλύτερο σημείο του κάθε τόπου βάση θέσης, σωστού προσανατολισμού, προσβασιμότητας και μορφολογίας του εδάφους.

Η πολυκατοικία στην Φιλοθέη (1971-1973) αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά δείγματα τη αρχιτεκτονικής του (**ΕΙΚ. 11**). Είναι σκελετός από γυμνό βέτον με εμφανή τα σημάδια από τι σανίδες του ξυλότυπου. Η λειτουργική διάταξη των εσωτερικών χώρων προεκτείνεται σε βεράντες και μεγάλα δώματα στεγασμένα με καλαματές, για να προκαλούν τον υπαίθριο βίο, που αρμόζει στο ελληνικό κλίμα.

Σπουδαίο έργο του είναι η Εξοχική Κατοικία του φίλου του ζωγράφου Γιάννη Μώραλη (**ΕΙΚ. 12-14**).

Άλλα σημαντικά έργα του Κωνσταντινίδη είναι το μουσείο των Ιωαννίνων (**ΕΙΚ. 15-16**) (1965-1966) και τα παρασκήνια του αρχαίου θεάτρου τη Επιδαύρου (**ΕΙΚ. 17**).

Η μοναχική του πορεία οδήγησε

τον Κωνσταντινίδη σε οδυνηρή απομόνωση και σε τεράστιες αντιφάσεις κυρίως στο υπαρκτό και θεωρητικό πεδίο. Ήδη το 1980 έγραφε:

«Αισθάνομαι συχνά όπως ο Ρασκόλνικοφ, από το "Έγκλημα και Τιμωρία" του Ντοστογιέφσκι. Δηλαδή αποτραβηγμένος, για να μη βλέπω άνθρωπο, ή όπως μια χελώνα που κλείνεται στο καβούκι της... Κι όπως, εδώ και δύο χρόνια, δεν είχα τίποτα να χτίσω κι όταν όλη μου η ζωή ήτανε η αρχιτεκτονική. Με τα χτισίματα, στον ένα ή στον άλλο τόπο και έτσι όπως όλοι μου έχουσε γυρίσει την πλάτη, γιατί μάθανε πως θέλω να κάνω τη δουλειά μου και αυτή δεν τους βολεύει και δεν υπηρετεί τα "συμφέροντά" τους. Κι όπως με λέγανε πάντα ασυνεννόητο, επειδή ήθελα να κάνω τίμια τη δουλειά μου και με αγάπη και με ενθουσιασμό, Και επειδή η ζωή μου ήτανε, πιο πολύ για την αρχιτεκτονική... Και που τώρα είναι σαν να μην έχω μια ζωή, αφού δεν έχω να χτίσω...».

Ο Κωνσταντινίδης προς το τέλος της καριέρας του ένωσε απογοητευμένος από την αποδοχή που είχαν τα έργα του από τους χρήστες τους. Αυτή η απογοήτευση αποτυπώνεται καθαρά από τον ίδιο: «ότι έ-

ΕΙΚ. 9 Ξενία Μυκόνου

ΕΙΚ. 10 Ξενία Πόρου

ΕΙΚ. 11 Πολυκατοικία στη Φιλοθέη

ΕΙΚ. 12-14 Σπίτι Μώραλη στην Αίγινα

χω κτίσει στη ζωή μου σήμερα δεν το αναγνωρίζω, το έχουν αλλάξει. Είμαι 78 χρονών, το μυαλό μου δουλεύει ακόμα, θα μπορούσα να κτίζω. Εδώ και 10 χρόνια δεν έχω τίποτα. Ξαφνικά, παπ! Κόπηκαν όλα με το μαχαίρι. Βέβαια, είχα αρχίσει να γίνομαι και εγώ λιγάκι δύστροπος. Μόλις τελείωνα κάθε τι που έχτιζα και έφευγα, το αλλάζανε. Με άφηναν να το κάνω, διότι είχα και τον τρόπο να επιμένω αλλά μετά το αλλάζανε. Τα "Ξενία" που έχω κτίσει αγνώριστα. Τα έχουν αλλάξει. Στα χρώματα, στα έπιπλα, σε όλα. Ή τα σπίτια. Αγνώριστα. Και αρχίζω και εγώ να λέω τότε προς τι;...»

Κλασσικό παράδειγμα της έλλειψης επικοινωνίας με τους ιδιοκτήτες των έργων του αποτελεί το «Εξοχικό σπίτι στην Ανάβυσσο» (ΕΙΚ. 18-21) (1962). Είναι ένα από τα πλέον αξιοθαύμαστα έργα του όπου μέσα από μια αρχιτεκτονική σύνθεση υψηλότερων απαιτήσεων διαβάθμισης, επανέρχεται στη θεμελιώδη ιδέα της «εντελώς ανθρώπινης ανάγκης» στην ελληνική γη να δεθούν το έξω και το μέσα σε ένα χώρο. Οι τοίχοι είναι κτισμένοι από πέτρα της περιοχής και σπκώνουν το φορτίο μιας πλάκας α-

ΕΙΚ. 15 -16 Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων

πό γυμνό οπλισμένο σκυρόδεμα, με φανερά όλα τα σημάδια από τις σαινίδες του ξυλότυπου. Το κύριο σώμα της κατοικίας αγκαλιάζεται από μια στοά σχήματος Γ που ανοίγεται στα νοτιοδυτικά, στη μεριά της θάλασσας. Το σύνολο είναι ορθογώνιο πρίσμα, η πεμπτουσία του ορθού λόγου που χάνεται από τα μάτια... στον ίδιο τον τόπο της κατασκευής του. Η καθαρή μορφή και η απλή κατασκευαστική λογική εκφράζουν, στον Κωνσταντινίδη, το αρχέτυπο της πρωτόγονης κατοικίας με τους όρους της σύγχρονης κατοικίας (Παναγιώτης Τουρνικιώτης). Ιδιοκτήτης του σπιτιού ο Τάκης Παπαναστασίου. Όταν τελείωσε το κτίσιμο, ο ιδιοκτήτης έκανε ένα γλάντι για να το δείξει στους φίλους του:

«Κυριακή απόγευμα, καλοκαίρι, χαρά θεού» θυμάται ο Άρης Κωνσταντινίδης. Οι φίλοι έγιναν έξαλλοι, όλοι. «Ρε Τάκη, εσύ μας έλεγες ότι χτίζεις μια βίλα στη θάλασσα. Ποια βίλα; Αυτό είναι ερείπιο. Γίνεται ένα με το τοπίο» (γελάει). μεγαλύτερος έπαινος δεν θα μπορούσε να υπάρξει για μένα. Εκείνος συγκλονίστηκε όμως. Και όταν φύγανε οι φίλοι του, μου είπε: «Βρε Άρη, δεν το βάφουμε άσπρο να φαίνεται σαν βίλα;». Του 'πα: «Άστα αυτά, Τάκη. Δεν θα το βάψουμε άσπρο». Μετά 2 χρόνια το πουλάει...

Θα τελειώσουμε το άρθρο μας με αυτά που είπε τον Αύγουστο του

ΕΙΚ. 17 Παρασκήνια Επιδαύρου

1990, 3 χρόνια πριν την αυτοκτονία του:

«Αν ήτανε να μου ζητούσανε τώρα να χτίσω ένα σπίτι, ένα ξενοδοχείο, ένα μουσείο, μια πολυκατοικία, θα τα έκανα, όλα αυτά, με τον ίδιο τρόπο, ίδια και απαράλλακτα, όπως πριν 20 ή 30 χρόνια. Όχι γιατί στέρεψε το μυαλό μου και δεν έχω να πω κάτι το πιο «σύγχρονο» ή το πιο «προχωρημένο», αλλά γιατί οι ιδέες που είχα τότες είναι ακόμα τόσο φρέσκιες και δροσερές σήμερα (μετά από 20 ή 30 χρόνια) όπως το σύκο που θα έκοβα σήμερα από το δέντρο του για να το φάω με ανείπωτη ευχαρίστηση και χαρά».

ΕΙΚ. 18-21 Εξοχική κατοικία στην Ανάβυσσο

Το αγωνιστικό πνεύμα θεμέλιο του αρχαίου ελληνικού κόσμου

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

Αρχαιολόγου

Τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Ένα από τα σοβαρότερα εμπόδια στην προσπάθεια για την προσέγγιση και κατανόηση της αρχαιότητας, πολύ πιο σοβαρό από τις διαφορές στην αντίληψη του χρόνου και του τοπίου, της σχέσης με το θείο και απέναντι στο θάνατο ή της οργάνωσης και λειτουργίας της καθημερινότητας, της πολιτικής ζωής και της οικονομίας, που μας απασχόλησαν σε παλαιότερα τεύχη του περιοδικού, βρίσκεται στο σύστημα των αξιών, των αρχών δηλαδή που διέπουν τη συμπεριφορά, τη σχέση μας με τους άλλους και με τα πράγματα. Ανάμεσα στις αρχαίες αξίες, στις οποίες θα ήταν σκόπιμο να σταθούμε λίγο στον αρχαιογνωστικό αυτό περίπατο, κεντρική θέση έχει αυτή του αγώνα, του ανταγωνισμού με ό,τι αυτή προϋποθέτει και συνεπάγεται, τη φιλοδοξία όπως και τη ζήλεια. Περιορισμένη σήμερα στον εμπορικό ανταγωνισμό και τον αθλητικό αγώνα ή το πολύ στην αγωνία για την επιβίωση, η έννοια του αγώνα πολύ απέχει από τη ζωογόνα και δημιουργική λειτουργία της στη ζωή του αρχαίου Έλληνα και της ελληνικής πόλης.

Οι δύο έριδες. Με αυτή την έριδα αρχίζει καθόλου τυχαία το ποίημα του για τα «Έργα και τις Ημέρες των ανθρώπων» (στ.11-26)- ο Ησίοδος, διακρίνοντας από την εκφυλισμένη σε πόλεμους και φιλονικίες, κακή έριδα τη δημιουργική εργασία, που ο Δίας φύτεψε στη ρίζα της γης, στις αρχές των χρόνων.

*Ουκ άρα μούνον Ερίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαίαν
εἰσὶ δῶν· τὴν μὲν κεν ἐπαινέσσειε νοήσας,
ἡ δ' ἐπιμωμῆτή· διὰ ἄνδρα θυμὸν ἔχουσιν,
ἡ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν οφέλλει,
σχετλὴν οὐ τις τὴν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
αθανάτων βουλήσι ἔριν τιμῶσι βαρεῖαν.
τὴν δ' ἐτέρην προτέρην μὲν εγεῖναιτο Νυξ ἐρεβεννή,
θάκε δὲ μιν Κρονίδης υψίζυγος, αἰθέρι ναίων,
γαίης τ' ἐν ρίζῃσι καὶ ἀνδράσι πολλὸν ναίων,
γαίης τ' ἐν ρίζῃσι καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω
ἥτε κ' ἀπάλαμόν περ ὁμῶς ἐπὶ ἔργον ἐγείρειν
εἰς ἕτερον γὰρ τις τε ἰδὼν ἔργοιο χατίζει
πλοῦσιον, ὅς σπεύδει μὲν ἀρώμεναι ἠδὲ φυτεύειν
οἶκον τ' εὐ θέσθαι ζῆλοί δὲ τε γείτονα γείτων
εἰς ἄφενος σπεύδοντ' ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι
καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων,
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονεῖ καὶ αἰδοῖς αἰδῶ.*

"Δεν υπάρχει ένα μόνο είδος έριδας (αγώνα) πάνω

στη γή, αλλά δύο: την πρώτη μόλις την κατανοήσεις θα την παινέσεις, την άλλη θα τη καταδικάσεις. Η καρδιά τους διαφέρει. Καταστροφική η πρώτη ξεσηκώνει τον πόλεμο και τη διαμάχη· κανένας θνητός δεν την αγαπά και μόνο αναγκαστικά και από τη θέληση των θεών την τιμούν, αυτή τη σκληρή έριδα. Την άλλη, που πρώτη γέννησε η σκοτεινή Νύχτα, ο Κρονίδης (Δίας) που κατοικεί εκεί ψηλά στον αἰθέρα, τη φύτεψε βαθειά, στη ρίζα της γης, και στις αρχές των χρόνων· πολύ πιο ευνοϊκή για τους ανθρώπους, είναι αυτή που και στον πιο ανεπρόκοπο ξυπνά την όρεξη για δουλειά· νιώθει αυτός την ανάγκη της βλέποντας τον πλούσιο που οργώνει και σπέρνει να προκόβει το νοικοκυριό του· ο γείτονας ζηλεύει το γείτονα που κάνει περιουσία. Αυτή η Ερις είναι καλή για τους ανθρώπους. Ετσι και ο αγγειοπλάστης ζηλεύει τον αγγειοπλάστη και ο μαραγκός τον μαραγκό, και ο φτωχός τον φτωχό και ο τραγουδιστής τον τραγουδιστή".

Ο ομηρικός αγώνας. Μακριά από τη μικρή Βοιωτική πόλη και τον καθημερινό αγώνα για την επιβίωση, αυτή την καλή - και γνώριμη - έριδα του αγρότη και του βιοτέχνη, για την οποία μιλά ο Ησίοδος καθώς συμβουλεύει τον αδελφό του να στρωθεί στη δουλειά παρατώντας τις δίκες, υπάρχει και λειτουργεί στον κόσμο του Ομήρου, αυτό το σχολείο της κλασικής Ελλάδας, μια άλλη, υψηλότερη και πιο ριψοκίνδυνη μορφή της: είναι η σύγκρουση μέσα από την οποία γνωρίζουμε τον εαυτό μας δοκιμάζοντας τα όρια μας, η φλόγα για τη νίκη και το αίσθημα της φιλοτιμίας και που μπορεί να μας οδηγήσει, όπως τον Αχιλλέα ή τον Αίαντα, στη δόξα ή στον όλεθρο. Είναι αυτό το αγωνιστικό πνεύμα που βρίσκεται στη ρίζα της ελεύθερης ύπαρξης του αρχαίου Έλληνα και της ελληνικής πόλης, και περισσότερο από ό,τιδήποτε άλλο ξεχωρίζει τον κόσμο των αρχαίων από το ξένο και το σημερινό. Αγωνίσματα στίβου, ομαδικά παιχνίδια, ιπποδρομίες και αρματοδρομίες ή ποδοσφαιρικοί αγώνες με τελετουργικό, όπως στις πρωτόγονες κοινωνίες, ή ταξικό χαρακτήρα, όπως τα μεσαιωνικά κονταροχτυπήματα, ή ακόμα ως δημοφιλή ρωμαϊκά και σύγχρονα θεάματα, είναι κοινά σ' όλο τον κόσμο και σ' όλες τις εποχές. Μόνο εδώ όμως, ο αγώνας θα αποτελέσει το κριτήριο της αρετής και θα προσφέρει τη βάση του κοινωνικού ιστού της πόλης και της ενότητας ενός έθνους.

Εικ. 1. Θραύσμα δίνου του Σοφίλου, 580/570 π.Χ. Αθήνα

Ο αγώνας γεννήθηκε μαζί με την Ελλάδα. Οι αφορμές δεν λείπουν - γιορτές, θυσίες, η υποδοχή ενός ξένου - από τα μυθικά ήδη, χρόνια για τη διοργάνωση κάποιας μορφής αγώνα. Ορισμένοι θα μείνουν αξέχαστοι για τις συνέπειες τους, όπως αυτοί του Πέλοπα για την Ιπποδάμεια και των ομηρικών ηρώων για την Ελένη. Δεν είναι τυχαίο ότι ο δρόμος, στην Αθήνα όπως και στη Σπάρτη, βρίσκεται ή έχει την αφετηρία του στην ίδια την αγορά, και ότι ο αγών (γυμνικός, μουσικός ή δραματικός), μαζί με την πομπή και την θυσία αποτελούν τα απαραίτητα στοιχεία των περισσότερων εορτών. Στους ταφικούς αγώνες που οργανώνει ο Αχιλλέας για τον Πάτροκλο, τα "άθλα Πατρόκλου" (Εικ. 1) και στα πολύτιμα βραβεία που τάζει (λέβητες, τρίποδες ίππους, ημιονόνους, βόδια, γυναίκες και τον πολύτιμο τότε σίδηρο), ο Ομηρος θα αφιερώσει σχεδόν ολόκληρη την προτελευταία ραψωδία της Ιλιάδας (Ψ στ. 297-897). Από τους ηρωικούς αυτούς αγώνες, που - όπως δείχνουν ο παραστά-

Εικ. 2. Αναπαράσταση του θησαυρού των Αθηναίων στους Δελφούς με τα λάφουρα του Μαραθώνα.

σεις στα αγγεία του Διπύλου - θα αποτελέσουν το πρότυπο για τις ταφές των συγχρόνων μεγιστάνων - θα εξελιχθούν οι μεγάλοι πανελλήνιοι αγώνες. Για πάνω από χίλια χρόνια, έως το τέλος της αρχαιότητας η αθλητική αναμέτρηση, θα είναι ένα ωραίο δώρο - ένα "άγαλ-

μα" - για τους θεούς, στα ιερά και τα στάδια των οποίων θα συσσωρεύονται τα έπαθλα από τους αγώνες, και τα λάφουρα από τις νίκες (Εικ. 2). Πέρα όμως από αυτό, η ιδέα του αγώνα θα διαπεράσει με την ομηρική παράδοση όλο τον αρχαίο βίο, θα ταυτιστεί με τη γενική άμιλλα και τον ανταγωνισμό, το κατεξοχήν δυναμικό στοιχείο της αρχαίας ελληνικής πόλης, μέσα από το οποίο θα διαμορφωθεί το ιδανικό του νέου ελεύθερου, ωραίου και δίκαιου του "καλού καγαθού" ανθρώπου και η εικόνα του νικητή ως του νέου ήρωα (Εικ. 3).

Το αγωνιστικό στοιχείο θα αποτελέσει, έτσι, τη βάση της αγωγής, της πολιτείας και της κοινωνίας. Η αρχαία (όπως θα ονομαστεί στην εποχή του σωκρατικού διαφωτισμού) αγωγή έχει ως βάση όχι τη βιβλιοθήκη, αλλά την παλαίστρα και τους γυμνικούς και μουσικούς αγώνες. Είναι εκεί που ο νέος ολοκληρώνεται ως άνθρωπος, όπου καλλιεργούνται οι ικανότητες του σώματος και της ψυχής: η αντοχή, η αυτοπεποίθηση και η περιθαρσία, η ηθική του fair play και η αίσθηση της αρμονίας του σώματος και του φρονήματος - σε ένα συναγωνισμό τον απόηχο του οποίου σώζουν οι πολυάριθμες επιγραφές των "καλών" νέων στα αγγεία των πρώτων δεκαετιών της νέας εποχής (τέλη του 6ου - αρχές του 5ου αι.) (Εικ. 4). Στην πάλη των νέων στην παλαίστρα αντιστοιχεί ο ανταγωνισμός των μεγάλων δασκάλων: των ποιητών όπως και των σοφιστών, που γνωρίζουμε από τον φανταστικό αγώνα του Ησιόδου με τον Ομηρο, τον γνωστό ανταγωνισμό του Πινδάρου με το Σιμωνίδη και το Βακχυλίδη, την υποθετική σχέση του Αλκαίου με τη Σαπφώ (Εικ. 5), και από το διάλογο του Πρωταγόρα και του Γοργία με το Σωκράτη. Από τις συζητήσεις των συμποσιαστών στον ανδρώνα του σπιτιού και των αργόσχολων στα μαγαζιά και τις στοές της αγοράς - όπου η καθημερινότητα γίνεται η αφορμή για τη διαλεκτική αντιπαράθεση των ιδεών - έως τις δραματικές συγκρούσεις για τη διατύπωση της κοινής θέλησης στην εκκλησία του δήμου και για την απόδοση της δικαιοσύνης στην Ηλιαία, η ζωή στην Αθήνα είναι μια συνεχής σύγκρουση επιχειρημά-

Εικ. 3. Νικητής που κοσμούν με ταινίες δύο Νίκες, Κρατήρας περί το 460, Μουσείο Αχαρνών

Εικ. 4. Κρατήρας του Ευφρωνίου με δύο νεαρούς αθλητές στα αποδυτήρια. Επιγραφή Λέαγρος καλός (ο Λέαγρος είναι όμορφος), 505-500 π.Χ. Βερολίνο

Εικ. 5. Κρατήρας Επιγραφές: Η μοναδική παράσταση των δύο ποιητών (επιγραφές Αλκαίος Σαπφώ) συνδέθηκε με την ποιητική στιχομυθία των δύο ποιητών, που παραδίδει ο Αριστοτέλης. 480-470 π.Χ. Μόναχο.

Εικ. 6. Κόθων. Η αρχαιότερη αττική παράσταση της κρίσης του Πάριδος, 570 π.Χ. Παρίσι

των σε έναν ακούραστο διάλογο, μέσα από τον οποίο διαμορφώνεται η φυσιογνωμία του πολίτη και η πολιτική της δημοκρατίας, και όπου κάποια στιγμή θα κριθεί ακόμα και η ύπαρξη των θεών (Λουκ. Ζεύς Τραγωδός 4). Τη μορφή του αγώνα, ενός διαγωνισμού στον οποίο κριτής είναι όλος ο πολιτικός πληθυσμός, έχουν και οι παραστάσεις της τραγωδίας, αυτής της μοναδικής διαλεκτικής - μέσω της σύγκρουσης των λόγων -, έκφρασης της δραματικής σύγκρουσης του ανθρώπου με τις ανώτερες δυνάμεις που διέπουν τη μοίρα του, που γεννήθηκε, λαμπρύνθηκε ως το ανώτερο σχολείο του Αθηναίου πολίτη και πέθανε μαζί με τη δημοκρατία.

Σ' αυτό το πλαίσιο, ενός αγώνα για την τελειότητα στην ομορφιά, την αρετή, την ευγενική καταγωγή και τη δύναμη, εννοούνται και οι - μυθικοί ή πραγματικοί - αγώνες για τα πρωτεία: από τον αρχαιότερο, αυτό των τριών θεαινών που κλήθηκε να κρίνει ο Πάρις (Εικ. 6) έως το καλλιστεία που οργάνωσε στον Ακράγαντα ο Ζεύξης προκειμένου να συνθέσει την ιδανική ομορφιά της Ελένης (Πλιν. ΝΗ XXXV, 64), και από τον ηθικό αγώνα ανάμεσα στην Αρετή και τη Σοφία στο σταυροδρόμι του Ηρακλή, έως εκείνο Λουκιανού ο οποίος στο Εύνυιον του καλείται να διαλέξει ανάμεσα στη Γλυπτική και τη Ρητορική, και τους διαγωνισμούς για τον καλύτερη κατάσταση και τον καλύτερο εξοπλισμό των οπλιτών και των ιππέων του, που οργανώνει ο Αγησίλαος στο πλαίσιο της ιωνικής εκστρατείας (Ξεν. Ελλ. Γ 4.16, Δ 2.5).

Ο αγώνας στην τέχνη. Ξεπερνώντας και βαθαιίνοντας στο πνεύμα του αγώνα την έννοια της καλής έριδος του Ησιόδου, μπορούμε να πούμε, ότι το ίδιο ισχύει και για κάθε προϊόν της ανθρώπινης εργασίας. Το έργο, από το απλό σκεύος που μέσα στα καθορισμένα από την παράδοση πλαίσια πλάθει ο ανώνυμος τεχνίτης έως το λατρευτικό άγαλμα ενός Φειδία, είναι πάντοτε η κατάληξη μιας σκληρής, σε ανταγωνισμό με το υλικό (τον πηλό, το μάρμαρο ή το χαλκό) και με τους συντεχνίτες, προσπάθειας για την τελειότερη υλοποίηση της ιδέας, είτε λέγεται αυτή λειτουργικότητα του αγγείου είτε όραμα της μορφής ενός θεού. Η συνειδητοποίηση αυτού του πράγματος εκδηλώνεται πολύ νωρίς με τη πανηγυρική διακήρυξη - με την υπογραφή του στο αγγείο ή το άγαλμα - της προσωπικότητας του καλλιτέχνη, την οποία συμπληρώνει συχνά, στα αρχαϊκά χρόνια, το

επιφώνημα του αυτοθαυμασμού: το άγαλμα (αγγείο ή γλυπτό) είναι "περικαλλές", "καλόν ιδεΐν", ο καλλιτέχνης είναι "σοφός" (ονομαστός τεχνίτης) Πιο άμεσα, με την αυθόρμητη κραυγή "ως ουδέποτε Ευφρώνιος" ο κεραμέας Ευθυμίδης, σε έναν αμφορέα στο Μόναχο, γύρω στα 510 π.Χ. διατρανώνει την επιτυχία του να ξεπεράσει στην απόδοση της κίνησης και της προοπτικής του σώματος, το γνωστό μαίτρ της ανατομίας συνάδελφό του Ευφρόνιο (Εικ. 7-8). Ετσι, εκεί γύρω στα 480 π.Χ., συγχρόνως με τις

νίκες στον υπέρ πάντων αγώνα και με τη σύγχρονη αφύπνιση της συνείδησης στην τραγωδία, ο γλύπτης θα καταφέρει να μεταγγίσει στο άγαλμα τη νέα αίσθηση της ελευθερίας, με την ισορρόπηση σε ένα νέο δυναμικό σχήμα των αντίρροπων δυνάμεων της ζωής και της γήινης βαρύτητας, που έδενε στο έδαφος τον κούρο (Εικ. 9). Όλη η ιστορία της πλαστικής του 5ου αιώνα συνοψίζεται στην αφήγηση μιας συνεχούς πάλης για την σύλληψη και την απόδοση του ιδανικού σχήματος του θεού από το Φειδία και του αθλητικού (ανδρικού) σώματος από τον Πολύκλειτο και τους μαθητές τους. Δεν είναι τυχαίο ότι με το αποκορύφωμα της δραστηριότητας των δύο κορυφαίων αγαλματοποιών συνδέεται η ιστορία του διαγωνισμού στην Έφεσο για τη μορφή της πληγωμένης Αμαζόνας (Πλίν. ΝΗ XXXIV 53), με τα βραβεία να δίνονται με τη σειρά στον Πολύκλειτο, το Φειδία και τον Κρησίλα (Εικ. 10 α-γ), όπως ότι η ίδια ιστορία του διαγωνισμού (Πλίν. ΝΗ XXXVI 16 και 17), αυτή τη φορά για τη μορφή της Αφροδίτης, αναφέρεται και για τους δύο μαθητές του Φειδία, τον Αλκαμένη και τον αγαπητό του

Εικ. 7. Κρατήρας του Ευφρώνιου. Ο θάνατος του Σαρπηδόνα. Ν. Υόρκη

Εικ. 8. Αμφορέας του Ευθυμίδα Κωμιστής που χορεύουν. Επιγραφή "Ως ουδέποτε Ευφρώνιος" Μετά το 510 Μόναχο

Εικ. 9. Ο παῖς του Κριτίου από την Ακρόπολη, λίγο πριν από το 480 π.Χ.

Εικ. 10. Οι τρεις αμαζόνες της Εφέσου. Από αριστερά: Πολυκλείτου (M. Capitolino), Φειδία (Maffei), Κρησίλα (Sciarrà)

Εικ. 13. Αναπαράσταση του ιερού της Ολυμπίας

Αγοράκριτο - (Εικ. 11-12).

Εικ. 11. Αφροδίτη Λούβρου (Αλκαμένης)

Εικ. 12. Αφροδίτη Doria - Pamfili (Αγοράκριτος)

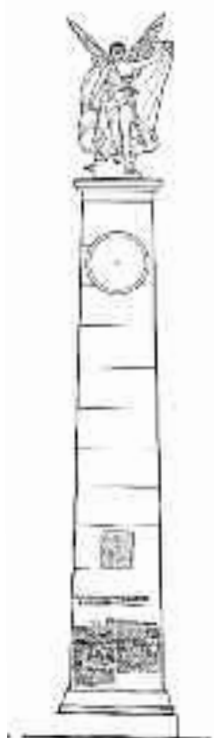
Το αγωνιστικό στοιχείο στις σχέσεις των πόλεων. Σε μια άλλη - πανελλήνια- κλίμακα, το ίδιο πνεύμα του ανταγωνισμού θα αποτελέσει τη βάση της μοναδικής στην ιστορία δυναμικής των ελευθέρων πόλεων, η οποία μέσα από συνεχείς συγκρούσεις και εναλλασσόμενες συμμαχίες, θα σφυρηλατήσει την ενότητα - όχι οικονομικών συμφερόντων αλλά εγωισμών - ενός πολιτικά κατακερματισμένου έθνους. Είναι χαρακτηριστικός ο ρόλος που μέσα σ' αυτό το πλαίσιο παίζουν όχι - όπως στη νεώτερη ευρωπαϊκή ιστορία - οι μεγάλες εμποροπανηγύρεις, αλλά τα μεγάλα αγωνιστικά κέντρα των Δελφών ή του Ισθμού, της Νεμέας και φυσικά της Ολυμπίας, κέντρα των πανελλήνιων θρησκευτικών εορτών για το Δία, τον Απόλλωνα ή τον Ποσειδώνα, όπου περιοδικά ανανεωνόταν ο ιστός του ελληνισμού. Μέσα στη φύση της ανταγωνιστικής αυτής συνύπαρξης, οι ίδιοι αυτοί χώροι θα χρησιμεύουν συγχρόνως (κατά κάποιο τρόπο όπως τα εθνικά περίπτερα των Διεθνών Εκθέσεων στην προπολεμική Ευρώπη) για την ανταγωνιστική προβολή της δύναμης των πόλεων, με την επιδεικτική παράταξη των θησαυρών τους στην είσοδο το σταδίου της Ολυμπίας (Εικ. 13) και στην ιερά οδό των Δελφών (Εικ. 14), και ως χώροι πολιτικής προπαγάνδας. Η Νίκη του Παιωνίου φαίνεται να κατεβαίνει από τον ουρανό μπροστά στο ναό του Ολυμπίου Διός για να στέ-

ψει ένα νικητή, όχι στο στίβο αλλά στη μάχη, ενώ οι επιγραφές στη βάση του τριγωνικού βάθρου μαρτυρούν για την μετά από αιώνες επανάληψη της σύγκρουσης στο δικαστικό επίπεδο (Εικ. 15). Το ίδιο πνεύμα της αντιπαράθεσης εκφράζει και η παράταξη στην είσοδο του ιερού των Δελφών των σιωπηλών συνταγμάτων των ηρώων των Αθηναίων, των Λακεδαιμονίων, των Αργείων και των Αρκάδων. Δείγματα ενός μικρόκοσμου σπαρασσόμενου από ένα γόνιμο αγωνιστικό εγωισμό, τα μνημεία αυτά αποδεικνύουν συγχρόνως μια μοναδική, και δυσανάλογη στο μέγεθός των πόλεων, πολιτισμική δυναμική, παράλληλο της οποίας δεν θα γνωρίσουμε ξανά πριν από την ιταλική αναγέννηση.

Τα όρια της φιλοτιμίας. Η αγωνιστική (ανταγωνιστική) σχέση, αν δεν είναι να εξελιχθεί σε αλληλοσπαραγμό των εγωισμών, προϋποθέτει κανόνες και όρια. Σε ένα βαθμό αυτά ήταν στην αρχαιότητα δεδομένα. Σε αντίθεση με την απεριόριστη φιλοδοξία που δίνει στο σύγχρονό μας η ιδέα της ατέλειωτης προόδου και των

Εικ. 14. Αναπαράσταση της εισόδου και της ιεράς οδού των Δελφών

Εικ. 15. Αναπαράσταση της Νίκης του Παιωνίου, αναθήματος των Μεσσηνίων στην Ολυμπία

ανεξάντλητων πόρων της φύσης, που πιστεύει ότι του έχουν δοθεί για απεριόριστη εκμετάλλευση, ο αρχαίος ζούσε σε ένα κλειστό κόσμο. Ως θνητός ήξερε τα όρια που του ήταν δοσμένα από την κοινή μητέρα της φύση και που τον χώριζαν από το θείο (Πινδ. Νεμ. 6):

«Εν ανδρών
εν θεών γένος
εκ μιάς δε πνέομεν
ματρός αμφότεροι
διείργει δε πάσα κεκριμένα
δύναμις, ως το μεν ουδέν,
ο δε χαλκέος
ασφαλές αιέν έδος
μένει ουρανός.

"Υπάρχει το γένος των ανθρώπων, υπάρχει και το γένος των θεών. Στην ίδια μάνα (τη Γη) χωστάμε και οι δύο τη ζωή. Μας χωρίζει ωστόσο η απόσταση της δύναμης που έχει δοθεί (στον καθένα): ο άνθρωπος είναι ένα τίποτα, ενώ ο χάλκινος ουρανός παραμένει στην αιωνιότητα η ασφαλής κατοικία (εκείνων)".

Αλλά και ως πολίτης ο αρχαίος Έλληνας γνώριζε πολύ καλά ότι δεν είναι τίποτα έξω από την πόλη, χάριν της οποίας και μόνο αυτός δοξάζεται στους αγώνες.

Η Θεία Νέμεσις. Ζηλόφθων ο ίδιος, ο Έλληνας βλέπει στο ζηλόφθονο μάτι του Θεού, την απειλή για την υπερβολή στη δόξα, τον πλούτο, και την ευτυχία, αυτό που θα ονομάσει ανθρώπινη ύβριν. Γνωρίζει την τύχη του Θάμυρη του τόλμησε να ανταγωνιστεί τις Μούσες, του Μαραύα που κάλεσε σε αγώνα τον Απόλλωνα (Εικ. 16) ή της Νιόβης, που έβαλε τα παιδιά της πάνω από εκείνα της Λητούς. Αλλά και στη σύγχρονη ιστορία βλέπει τον παντοδύναμο μετά το Μαραθώνα Μιλτιάδη να παρασύρεται στην καταστροφή και το νικητή της Σαλαμίνας Θεμιστοκλή να καταλήγει φυγάς και αυτόχειρας.

Η πολιτική Νέμεσις. ο οστρακισμός. Στην πολιτική, τα όρια στη φήμη και στη επιρροή του ενός θα φροντίσει να τα βάλει ο νομοθέτης. Όργανό του είναι ο οστρακισμός, ένα για μας κατεξοχήν άδικο και ανόητο μέτρο, που καταδικάζει σε εξορία τον εξέχοντα πολίτη, χωρίς συγκεκριμένη κατηγορία. Η αιτιολογία, βαθεία δημοκρατική, δεν είναι ω-

Εικ. 16. Ο μουσικός αγώνας του Μαραύα (δεξιά, σε κίνηση, παίζει τον αυλό) και του Απόλλωνα (αριστερά ενθronισμένου με την κιθάρα). Η παρουσία στη μέση του ακύθη εκτελεστή της απάνθρωπης ποινής δείχνει ότι η έκβαση είχε ήδη αποφασιστεί. Βάση Μαντινείας 330-320-π.Χ. Αθήνα.

Εικ. 17. Παράταξη φάλαγγας, Πρωτοκορινθιακή οinoχόη Chigi, 64-630 π.Χ., Ρώμη (Villa Giulia)

στόο ούτε ο φόβος της τυραννίας ούτε η ανάγκη να δοθεί διέξοδος στη δυσαρέσκεια ή την οργή του πλήθους. Είναι η απειλή από την υπερβολή της παρουσίας και τη δύναμη του λόγου του ενός (όπως ο Περικλής, ο οποίος όμως απέφυγε τον οστρακισμό) για την ίδια την ουσία της δημοκρατίας, η οποία έγκειται ακριβώς στον ανταγωνισμό των γνωμών στην εκκλησία του δήμου.

Το αγωνιστικό πνεύμα στον πόλεμο. Φαίνεται ίσως για μας σήμερα αρκετά παράδοξος ο ισχυρισμός ότι η κορυφαία εκδήλωση του αγωνιστικού πνεύματος των πόλεων είναι ο κλασικός πόλεμος. Είναι ωστόσο στη μάχη, εκεί όπου η ελευθερία της πόλεως εξαρτάται από τη συνοχή της φάλαγγος (Εικ. 17) και την ανδρεία του πολίτη-οπλίτη, που κατά κύριο λόγο αναδεικνύεται η αποτελεσματικότητα της αγωνιστικής αγωγής. Όπως, αντίστοιχα είναι το κύρος του αγωνιστικού κώδικα ως ηθικού κώδικα, που εγγυάται την τήρηση σε κάθε στάδιο του πολέμου, από την κήρυξη και την αποφασιστική μάχη έως τον τερματισμό του, των αγωνιστικών αρχών ως κανόνων ενός "δικαίου του πολέμου" (τα Ελλήνων νόμιμα): Έτσι, η ηθική και "νομική" δικαίωση της επίθεσης και η τήρηση των απαραίτητων ιεροτελεσιών αποτελούν στον κλασικό πόλεμο την προϋπόθεση της θεϊκής εύνοιας για την εισβολή, η τήρηση των αγωνιστικών κανόνων (καθορισμός του τόπου και του χρόνου και περιορισμός της έκτασης σύγκρουσης, όχι στην εξόντωση αλλά στον εξαναγκασμό του αντιπάλου να αποδεχθεί την ανωτερότητα του νικητή) δίνουν τα όρια της, ενώ η ανακήρυξη του νικητή καθιερώνεται με την ίδρυση του τροπαίου και το αίτημα του πτηνόμενου για την παράδοση για ταφή των νεκρών. Ο αγωνιστικός χαρακτήρας του κλασικού πολέμου θα χαθεί με τον Πελοποννησιακό πόλεμο, συγχρόνως - καθόλου τυχαία - με την υποχώρηση του αθλητικού ιδεώδους, την κριτική του οποίου διακρίνουμε πολύ πριν από τις Νεφέλες στα κείμενα του Ξενοκράτη αλλά και των τραγικών. Όσο για τον αθλητισμό, η αγωνιστική ιδέα θα έχει πεθάνει πολύ πριν από το διάταγμα του Θεοδοσίου, συγχρόνως με την επικράτηση του γνωστού φαινομένου του επαγγελματικού πρωταθλητισμού, για το πρόσωπο του οποίου μιλούν τα κτηνώδη χαρακτηριστικά των αθλητών στις Θέρμες του Καρακάλλα (Εικ. 18).

Εικ. 18. Πορταίτο αθλητή (πιθανόν μονομάχου), αρχές 3ου αι. μ.Χ. Ρώμη

Οι Έλληνες ποιητές της Μαριούπολης

Της Ναταλίας Μπάσενκο - Κόρμαλη φιλόλογου

Β' ΜΕΡΟΣ

Στο προηγούμενο τεύχος παρουσιάσαμε τη λογοτεχνική ζωή στην περιοχή της Μαριούπολης (2ο μισό του 19ου - 1ο μισό του 20ου αι.) και το έργο των Ελλήνων ποιητών Λεοντή Χοναγκμπέν, Δεμιάν Μπογαδίτσα, Γεώργη Κωστοπράβ, Αμφικτύωνα και Ελένης Δημητρίου, που με την πένα και τη θυσία τους αναγέννησαν το ελληνικό πνεύμα στην περιοχή της Αζοφικής.

Ανάμεσα στους μαθητές του Κωστοπράβ ξεχώρισαν επίσης ο Βασίλειος Γάλλας, ο Αντώνης Σαπουρμάς και ο Λεοντής Κυριάκοφ.

Ο **Βασίλειος Γάλλας** γεννήθηκε στο χωριό Μάλυ Γιανιόλ το 1904 σε οικογένεια αγροτών. Μετά το σχολείο, το οποίο τελείωσε το 1920, δούλεψε ως υπάλληλος στο συμβούλιο της κοινότητας του χωριού. Από το 1929 λαμβάνει ενεργό μέρος στην ίδρυση του κολχόζ "Ο δρόμος του κομμουνισμού", όπου εργάστηκε ως απλός αγρότης. Από το 1932 έως το 1937 διετέλεσε μέλος του δημοτικού συμβουλίου της κοινότητας και μέλος της διοίκησης του κολχόζ.

Ο Γάλλας άρχισε να γράφει ποιήματα στη ρωσική γλώσσα στην ηλικία των 16 χρονών, ενώ λίγο αργότερα εμφανίστηκαν και τα ποιήματα του στην ελληνική γλώσσα. Τον Αύγουστο του 1932 έγινε μέλος της Λογοτεχνικής Ένωσης του Γεώργη Κωστοπράβ, με τον οποίο είχαν δεσμούς μιας μεγάλης φιλίας.

Τα καλύτερα έργα του Γάλλας εμφανίζονται στις σελίδες του "Κολλεκτιβιστή" και της "Νεότητας". Το ποίημά του

με τίτλο "Πιρνός" δημοσιεύτηκε μεταφρασμένο από τον Κωστοπράβ στη ρωσική γλώσσα στο περιοδικό "Λογοτεχνικό Ντονμπάς" το 1933.

Ο Γάλλας συνελήφθη στις 24 Δεκεμβρίου 1937 και εκτελέστηκε στις 9 Φεβρουαρίου 1938. Την ημέρα της σύλληψής του είχε 4 παιδιά, μια κόρη και τρεις γιούς. Αποκαταστάθηκε το 1958.

Ένας άλλος μαθητής του Κωστοπράβ ήταν ο **Χαράλαμπος Ακρίτας**. Γεννήθηκε το 1914 σε οικογένεια αγροτών στο χωριό Τσερμαλίκ. Από το 1931 ως το 1934 σπούδασε στην Ελληνική Παιδαγωγική Σχολή της Μαριούπολης. Αφού αποφοίτησε από τη Σχολή, τον Ιούλιο του 1934 διορίστηκε για δουλειά στη Συντακτική Επιτροπή της εφημερίδας "Κολλεκτιβιστής", όπου δούλεψε ως διορθωτής μέχρι το Δεκέμβριο του 1937. Στα τέλη του 1934 ο Χαράλαμπος Ακρίτας έγινε μέλος της ελληνικής λογοτεχνικής ένωσης με επικεφαλής τον Κωστοπράβ. Έγραφε τα ποιήματά του στα ελληνικά και τα δημοσίευε στις λογοτεχνικές σελίδες της εφημερίδας του. Τα καλύτερά του έργα, μεταξύ των οποίων "Προς την καλύτερη ζωή", "Χειμώνας", "Στην φωτιά", "Μαρούσια" κ.α., δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό "Νεότητα". Εκτός από αυτό, υπήρξε προικισμένος μουσικός, έπαιζε καταπληκτικά το βιολί. Στις 17 Δεκεμβρίου του 1937 σε ηλικία 23 ετών ο Χαράλαμπος Ακρίτας συνελήφθη. Η καταδικαστική απόφαση εκδόθηκε στις 15 Ιανουαρίου 1938. Η ημερομηνία εκτέλεσης όπως και ο τόπος ταφής παραμένουν άγνωστοι.

Φίλος του Κωστοπράβ υπήρξε επίσης και ο **Μιχάλης Τισλέκ**. Γεννήθηκε στο χωριό Νόβαγια Καρακούμπα το 1904 σε οικογένεια αγροτών. Το 1912 με 1919 σπούδασε στο σχολείο του χωριού και το 1926 με 1928 υπηρέτησε στον Κόκκινο Στρατό. Μετά από τη θητεία του τελείωσε ετήσιο σεμινάριο κατάρτισης δασκάλων στην Παιδαγωγική Σχολή της Μαριούπολης και επί τρία χρόνια δούλεψε

ως δάσκαλος στο πατρικό του χωριό, ενώ από το 1934 ήταν διευθυντής του σχολείου του χωριού Στύλα. Από το 1933 ο Τισλέκ είναι μέλος της Λογοτεχνικής Ένωσης του Κωστοπράβ. Τα χρόνια 1936-1937 είναι ειδικός ανταποκριτής της εφημερίδας "Κολλεχτιβιστής". Την εποχή αυτή η λογοτεχνική του δράση γίνεται ιδιαίτερα καρποφόρα. Γράφει ποιήματα, αφηγήσεις, δοκίμια και παιδικά έργα στη ρουμαϊκή διάλεκτο, τα οποία δημοσιεύονται στις σελίδες περιοδικών "Νεότητα" και "Πιονέρος". Δυστυχώς το μεγαλύτερο μέρος τους δεν διασώθηκε. Τα καλύτερα έργα του, που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό είναι τα ποιήματα: "Η Όλγα τραγουδά", "Όταν άρχισε η μπόρα", αφήγηση "Έτσι μας απατούσαν". Το 1936 σε συνεργασία με τον Γεώργη Κωστοπράβ ο Τισλέκ είχε μεταφράσει στα ελληνικά το διάσημο ουκρανικό τραγούδι "Ξεζέψτε παλληκάρια τ' άλογα". Στο πέμπτο τεύχος της "Νεότητας" δημοσιεύτηκε το επικό ποίημά του "Όταν άρχισε η μπόρα", στο οποίο διηγείται τα γεγονότα του εμφυλίου πολέμου στο Ντονμπάς, για τον παρτιζάνο Δημήτρη Τισλέκ και τους μαχητές συντρόφους του Γαβριήλ Τσελμπάς και Νικόλαο Τσεραμπάι. Ο ήρωας του εμφυλίου πολέμου Δημήτρης Τισλέκ ετάφη στην κεντρική πλατεία του πατρικού του χωριού Νόβαγια Καρακούμπα.

Ο Μιχάλης Τισλέκ υπήρξε και αυτός θύμα της πρωτόγνωρης γενοκτονίας των Ελλήνων της Ουκρανίας. Συνελήφθη στις 17 Δεκεμβρίου 1937, η καταδικαστική απόφαση εκδόθηκε στις 15 Ιανουαρίου 1938, τόπος και χρόνος εκτέλεσης είναι άγνωστοι. Οι συγγενείς ενημερώθηκαν ότι απεβίωσε 9 Ιανουαρίου 1953 στις φυλακές. Αποκαταστάθηκε τον Οκτώβρη 1960.

Ένας άλλος ποιητής της εποχής αυτής ήταν ο **Δανιήλ Τελεντσής**. Γεννήθηκε το 1910 στο χωριό Μάλυ Γιανισόλ σε οικογένεια αγροτών. Μετά από το σχολείο (1928) σπούδασε στην Παιδαγωγική Σχολή, την οποία παράτη-

σε μετά από ένα χρόνο και γράφτηκε στο Ινστιτούτο Μουσικής και Δραματουργίας του Χαρκόβου, από το οποίο αποφοίτησε το 1933. Από το φθινόπωρο του 1933 έως 27 Δεκεμβρίου 1937, την ημέρα της σύλληψής του, δούλεψε στο Κρατικό Ελληνικό Θέατρο της Μαριούπολης ως λογοτεχνικός επιμελητής και σκηνοθέτης. Έγραφε στη ρουμαϊκή διάλεκτο και ήταν μέλος της λογοτεχνικής ένωσης του Κωστοπράβ.

Τα καλύτερα του έργα είναι τα αφηγήματα: "Όταν έπεφταν τα φύλλα", "Κραυγή στα βουνά", τα ποιήματα "Τραγούδι", "Βράδι", "Κουβέντα με τον θάνατο", "Ένα άλλο θύμα" και άλλα. Ο Τελεντσής είχε μεταφράσει στα ελληνικά το δράμα του Αλεξάνδρου Πούσκιν "Πέτρινος ξένος", που περιελήφθη στη συλλογή των επιλέκτων έργων του Πούσκιν στην ελληνική γλώσσα.

Στις αρχές του 1937 έγραψε το θεατρικό έργο "Πλουγάρισμα", το οποίο ανεβάστηκε στη σκηνή του Ελληνικού Θεάτρου της Μαριούπολης και είχε μεγάλη επιτυχία στο κοινό των χωριών Σαρτανά, Γάλτα, Ουρζούφ, Μάλυ Γιανισόλ, στα οποία περιόδευε το Θέατρο.

Τον Δανιήλ Τελεντσή τον συνέλαβαν το 1938 και κατέσχεσαν όλες τις σημειώσεις με τα θεατρικά του έργα, μεταφράσεις και επιστολές... Ο γιος του Τελεντσή - Μπουλές Ιβάν του Δανιήλ γεννήθηκε μετά από τη σύλληψη του πατέρα του και γράφτηκε από τη μητέρα του στο δημοτολόγιο με το επώνυμό της, ώστε να αποφύγει τις διώξεις στο μέλλον και να διευκολύνει την ζωή του.

Η καταδικαστική απόφαση - "εκτέλεση δια τουφεκισμού" - εκδόθηκε στις 31 Ιανουαρίου 1938. Εκτελέστηκε και η οικογένειά του πληροφορήθηκε ότι απεβίωσε στις φυλακές στις 2 Μαρτίου 1946. Αποκαταστάθηκε στις 11 Νοεμβρίου 1960.

Ο **Θεόδωρος Ουζούν** γεννήθηκε το 1905 στο χωριό

Εδώ βρισκόταν το κτίριο του θεάτρου όπου από το 1932 έως το 1937 λειτουργούσε το Ελληνικό Θέατρο της Μαριούπολης.

Οι ηθοποιοί του Ελληνικού Θεάτρου της Μαριούπολης (φώτο 1934)

Βυζάντιο σε οικογένεια αγροτών. Τελείωσε 4 τάξεις του δημοτικού σχολείου. Από το 1922 είναι επικεφαλής του θεατρικού σχήματος του χωριού, στο οποίο πρωταγωνιστεί και ο ίδιος. Από το 1932 έως το Δεκέμβριο του 1937 είναι ηθοποιός στο Ελληνικό Θέατρο της Μαριούπολης και πρόεδρος του συνδικάτου. Τα χρόνια αυτά υπήρξε ενεργό μέλος της Λογοτεχνικής Ένωσης του Κωστοπράβ, γράφει ποιήματα και δημοσιεύεται στον περιοδικό ελληνόγλωσσο τύπο. Το 1938 γίνεται ηθοποιός στο περιφερειακό ουκρανικό θέατρο του Λουγάνσκ. Το 1943 κατατάχθηκε στο στρατό και την ίδια χρονιά σκοτώθηκε πλησίον της πόλεως Τσερνίβι.

Ένας από τους πιο νέους και ταλαντούχους ποιητές που έδινε μεγάλες ελπίδες ήταν ο **Κύριλλος Πάστουρ**. Γεννήθηκε το 1916 στο χωριό Σαρτανά στην οικογένεια αγροτών. Το 1936 τελείωσε το σχολείο μέσης εκπαίδευσης και επί ένα χρόνο δούλεψε στη σύνταξη της ελληνικής εφημερίδας "Κολλεχτιβιστής". Το φθινόπωρο του 1937 εισήχθη στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της πόλης Σουχούμι, από το οποίο απεφοίτησε το 1941. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του κατατάχθηκε στο στρατό και έλαβε μέρος στο Μεγάλο Πατριωτικό πόλεμο. Μετά τον πόλεμο διορίστηκε ως δάσκαλος στην περιφέρεια Κέμεροβο, όπου και εγκαταστάθηκε οριστικά. Στη δεκαετία του '70 τού απονεμήθηκε το αξίωμα "Αριστούχος της λαϊκής παιδείας".

Άρχισε να γράφει ποιήματα το 1934, ενώ από το 1935 είναι ενεργό μέλος της λογοτεχνικής ένωσης του Κωστοπράβ. Τα καλύτερα έργα του είναι τα "Οκτώβρης" (1935, "Νεότητα", Ν3), "Η ζωή είναι αγώνας", "Βοήθεια", "Ετοιμοί για σπουδές". Το σπουδαιότερο πάντως επίτευγμα του εικοσάχρονου ποιητή μπορεί να θεωρηθεί η μετάφραση του ποιήματος του Πούσκιν "Τσιγγάνοι", που περιελήφθη στη συλλογή των επιλεγμένων έργων του Πούσκιν στην ελληνική γλώσσα.

Στους μαθητές του Κωσταπράβ ξεχωρίζει και ο **Γρηγόρης Λαγό**, ο οποίος γεννήθηκε στο χωριό Σαρτανά της Μαριούπολης σε οικογένεια αγρότη. Το 1936 τελείωσε τη δέκατη τάξη του ενιαίου σχολείου. Σπούδασε δάσκαλος και το 1942 επιστρατεύτηκε από Σοβιετικό Στρατό και έλαβε μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον των Γερμανών κατακτητών.

Εξ αιτίας σοβαρού τραυματισμού έχασε το αριστερό του χέρι. Τον Απρίλιο του 1944 γύρισε στο Σαρτανά στους γονείς του και δούλεψε ως υπάλληλος στις επιχειρήσεις της Μαριούπολης και του Σαρτανά.

Το συγγραφικό έργο του Γρηγόρη Λαγό δεν ήταν μεγάλο, σηματοδεύτηκε όμως από την ανταπόκριση που έλαβε από τον Γεώργη Κωστοπράβ, όταν ο νέος

ποιητής τού έστειλε το ποίημά του με τίτλο "Δυνατένουμ" για να δημοσιευτεί στον "Κολλεχτιβιστή". Ο Γεώργης Κωστοπράβ τού απάντησε με ένα γράμμα, που μας παρουσιάζει το πνεύμα συνεργασίας που υπήρχε ανάμεσα στους ποιητές, αλλά μας αποκαλύπτει και τον χαρακτήρα του συντάκτη του, που έζησε τόσο λίγο, αλλά έκανε τόσο πολλά για το μικρό λαό του.

"Κίεβο, 24.04.35

Αγαπητέ σύντροφε Λαγό!

Συγχαρητήριά σας που κρατήσατε το λόγο σας. Μου στείλατε το ποίημα και θα το δημοσιεύσουμε οπωσδήποτε στον "Κολλεχτιβιστή". Να συνεχίσετε να γράφετε με το ίδιο πνεύμα, δηλαδή το ίδιο πετυχημένα. Εάν επιθυμείτε κάτι πολύ, θα το πετύχετε, και πιστεύω ότι στο επόμενο τεύχος του περιοδικού μας θα δω δύο ή τρία (στη χειρότερη περίπτωση τουλάχιστον ένα!) από τα δικά σας ποιήματα.

Βάλτε τα δυνατά σας και θα γίνει σίγουρα, έτσι!!

Γνωρίζω εκ της πείρας, ότι το πρώτο δημοσιευμένο έργο επηρεάζει πολύ τον νέο λογοτέχνη (κάποτε κι εγώ ξεκίναγα), αλλά ποτέ δεν πρέπει να υπερεκτιμάτε τις ικανότητές σας και να αρκείστε σ' αυτές. Πρέπει να τις αναπτύσσετε με μελέτη και πολλή δουλειά.

Μόνον έτσι μπορεί να γίνει κάτι. Είμαι σίγουρος, πως όταν δημοσιευτεί, το ποίημα αυτό θα σας προσφέρει αυτοπεποίθηση και δύναμη, πρέπει όμως να αποφύγετε να γίνει αυτό αιτία μιας "ζάλης από την επιτυχία"! Να σας πάρει ο διάολος, τους νέους! Σας ζηλεύω πολύ! Πόσο ακόμα θα μπορέσετε να γράψετε! Δεν πειράζει, κι εγώ θα προλάβω να κάνω κάτι ακόμα, έτσι δεν είναι;

Το ποίημα θα δημοσιευτεί στο λογοτεχνικό ένθετο, αλλά όπως φαίνεται μετά την 1 Μαΐου, επειδή χρειάζεται μια μικρή επεξεργασία.

Αντίο. Σφίγγω φιλικά το χέρι σας.

Με συντροφικούς χαιρετισμούς,

Γ. Κωστοπράβ

Να γράφετε, να δουλεύετε, να διαβάζετε! Όσο το δυνατόν περισσότερο!"

Και πραγματικά αυτό το ποίημα είχε δημοσιευτεί και στην εφημερίδα, και στο περιοδικό "Νεότητα" Νο 4.

Αυτό το γράμμα, το βιβλίο του Γ. Κωστοπράβ "Λεόντι Χοναγμπέι" και το περιοδικό "Νεότητα" Νο2, τα οποία φύλαγε όλη τη ζωή του ο Γρηγόρης Λαγό, προσφέρθηκαν μετά το θάνατό του στο Μουσείο της Ιστορίας και της Λαογραφίας της Σαρτανά από τον γιο του Αλέξανδρο Λαγό.

**Συνέχεια στο επόμενο τεύχος
(Γ' ΜΕΡΟΣ)**

Αρχαιολογικός χώρος κηρύχθηκε ο "Λαιμός" και το Μεγάλο Καβούρι στη Βουλιαγμένη

Αρχαιολογικό χώρο κήρυξε ομόφωνα το "Λαιμό" και το "Μεγάλο Καβούρι" στη Βουλιαγμένη, το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο.

Συγκεκριμένα, εντός του νέου αρχαιολογικού χώρου, περιλαμβάνονται: πρωτοελλαδικές αρχαιότητες (οικίες και οχυρωματικό τείχος) που εντοπίστηκαν στο νοτιοανατολικό ύψωμα της χερσονήσου του Λαιμού, καθώς και στον Λόφο των Μουσών, που βρίσκονται εντός του ξενοδοχειακού συγκροτήματος του "Αστέρα", γνωστά μνημεία της περιοχής, όπως η Ιερατική Οικία (που βρίσκεται εντός του δημοτικού πάρκινγκ), η Δεξαμενή (εντός "Αστέρα"), καθώς και οι δύο κυκλικόι πύργοι των κλασικών χρόνων, ο ένας εντός του Ορφανοτροφείου και ο άλλος στην Ωκεανίδα, που επόπτευαν τους θαλάσσιους δρόμους της περιοχής. Από τα όριά του δεν θα μπορούσε να λείπει και ο Ναός του Απόλλωνα Ζωστήρα. Στον προστατευόμενο τόπο θα ανήκει και ο ενάλιος χώρος που βρίσκεται κοντά στο μνημείο, με το σκεπτικό ότι κατάλοιπα του ναού μπορεί να υπάρχουν και μέσα στο νερό.

Τριετές ανασκαφικό πρόγραμμα στην Αρχαία Σικυώνα

Τριετές ανασκαφικό πρόγραμμα ενέκρινε το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο το οποίο ξεκινά φέτος τον Ιούνιο υπό την αιγίδα της «Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας» και τη διεύθυνση του επίκουρου καθηγητή του Πανεπιστημίου της Θεσσαλίας Γιάννη Λώλου

και θα συνεχιστεί σε πρώτη φάση μέχρι το 2015, με δυνατότητα επέκτασης. Παράλληλα, θα υλοποιείται ένα άλλο πρόγραμμα: αυτό της αναστήλωσης και ανάδειξης του αρχαίου θεάτρου της Σικυώνας, ενός από τα μεγαλύτερα της αρχαιότητας, τις εργασίες του οποίου έχει αναλάβει το σωματείο "Διάζωμα" και τη χρηματοδότηση, σε πρώτη φάση, η Περιφερειακή Ενότητα Κορινθίας και ο Δήμος Σικυωνίων.

Στο τριετές πρόγραμμα, που εγκρίθηκε τελικά, συμπεριλαμβάνονται οι έρευνες στο ιερό και στη στοά.

Κατά τη διάρκεια έξι ερευνητικών περιόδων (2004-2009), ο καθηγητής Γιάννης Λώλος και οι συνεργάτες του πραγματοποίησαν εντατική επιφανειακή και γεωφυσική έρευνα σε περισσότερα από 2.500 στρέμματα του πλατώματος της ελληνιστικής πόλης, ενώ έχουν μετρηθεί όλα τα όστρακα και τα κεραμίδια και έχουν καταγραφεί περίπου 800 κατά χώρα και άλλα 1.000 διάσπαρτα αρχιτεκτονικά μέλη. Η χρηματοδότηση των ανασκαφών είναι εξασφαλισμένη από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Ανασκαφή στο Χιλιομόδι Κορινθίας

Το ΚΑΣ γνωμοδότησε θετικά για την έναρξη άλλης μιας

καινούργιας ανασκαφής που θα διαρκέσει τρία χρόνια. Πρόκειται για τη θέση "Φανερωμένη" στο Χιλιομόδι Κορινθίας, όπου τη δεκαετία του 1980 εντοπίστηκε η μοναδική γραπτή σαρκοφάγος των αρχαίων χρόνων, η οποία πρόκειται να εκτεθεί στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Κορίνθου, που ετοιμάζει την επανέκθεσή του.

Οι έρευνες στην περιοχή, υπό τη διεύθυνση της Έλενας Κόρκα, αρχαιολόγου και προϊσταμένης της Εφορείας Αρχαιοπωλείων και Ιδιωτικών Συλλογών, θα επιχειρήσουν να δώσουν απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν την αρχαιολογική σημασία της περιοχής, που γειτνιάζει με τον υπό οριοθέτηση αρχαιολογικό χώρο της αρχαίας Τενέας, γνωστή επίσης για τις δρόσεις των αρχαιοκαπήλων. Η ιστορία εξάλλου των δίδυμων κούρων, που το 2010 γλίτωσαν την τελευταία στιγμή από τα πλοκάμια του αρχαιοκαπηλικού κυκλώματος, αφορούσε αυτή ακριβώς την περιοχή.

Έπειτα από 1700 χρόνια ξαναλειτουργεί το αρχαίο θέατρο της Μεσσήνης

Το αρχαίο θέατρο της Μεσσήνης, έπειτα από σιωπή και εγκατάλειψη 1.700 χρόνων, ανοίγει φέτος τις πύλες του για το κοινό για πρώτη φορά μετά το 300 μ.Χ. οπότε και σταμάτησε η λειτουργία του. Η αδιάκοπη λειτουργία του για έξι αιώνες (από το 300 π.Χ. όπως υπολογίζεται) έδωσε τη θέση της στην εγκατάλειψη και παρακμή.

Τα εγκαίνια του αναστηλωμένου αρχαίου θεάτρου της Μεσσήνης θα γίνουν στις 3 Αυγούστου με γαλά όπερας.

Η εκδήλωση υλοποιείται σε συνεργασία με το Σωματείο "Διάζωμα".

Η αναστήλωση και αποκατάσταση του αρχαίου θεάτρου της Μεσσήνης διήρκεσε περισσότερα από 20 χρόνια υπό την εποπτεία του κ. Θέμελη. Ως τις 3 Αυγούστου υπολογίζεται ότι θα έχει αποκατασταθεί το θέατρο ως τη 15η σειρά. Στην εκδήλωση, θα φιλοξενηθούν στους χώρους του θεάτρου 2.500 θεατές, ενώ μετά την ολοκλήρωση των εργασιών αποκατάστασης του θεάτρου υπολογίζεται ότι αυτό θα χωράει περίπου 5.000 θεατές, τους μισούς δηλαδή από την αρχική χωρητικότητά του.

Τα έργα και τα νέα ευρήματα στο ανάκτορο του Νέστορος

Το έργο "Προστασία και Ανάδειξη του Αρχαιολογικού Χώρου του Ανακτόρου του Νέστορος", με προϋπολογισμό 400.000 Ευρώ, υλοποιείται από τον Ιούνιο του 2011, από την ΛΗ' ΕΠΚΑ.

Στο πλαίσιο του έργου προβλέπεται, μεταξύ άλλων, η ανέγερση δύο μικρών κτηρίων κοντά στην είσοδο του χώρου, για την εξυπηρέτηση και την πληροφόρηση του κοινού. Στη διάρκεια της εκκαφής για τη θεμελίωση των κτηρίων αποκαλύφθηκαν αρχαιότητες και πραγματοποιήθηκε άμεσα ανασκαφική έρευνα και αρχαιολογική τεκμηρίωση. Με την ολοκλήρωση των εργασιών αυτών ξεκίνησε η ανέγερση των κτηρίων εξυπηρέτησης κοινού.

Το έργο "Κατασκευή Νέου Στεγάστρου Προστασίας του Ανακτόρου του Νέστορος", συνολικού προϋπολογισμού 3.171.458,82 Ευρώ, συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και υλοποιείται από τον Οκτώβριο του 2012, από την ΛΗ' ΕΠΚΑ και τη Διεύθυνση Εκτέλεσης Έργων Μουσείων και Πολιτιστικών Κτηρίων.

Η αποκάλυψη αρχιτεκτονικών καταλοίπων κάτω από το επίπεδο των ορατών αρχαιοτήτων φέρνει στο φως νέα στοιχεία σχετικά με τις παλαιότερες κατασκευές στην περιοχή του ανακτορικού συγκροτήματος, πριν το 1200 π.Χ. Επιπλέον εμπλουτίζει τις γνώσεις μας για τα υλικά δομής και τις κατασκευαστικές τεχνικές των Μυκηναίων".

Σε κίνδυνο η Αρχαία Ανθηδόνα στη Λωρίδα της Γάζας

Τις ανησυχίες τους έχουν εκφράσει αντιπρόσωποι της Unesco αλλά και ακτιβιστές στη Λωρίδα της Γάζας σχετικά με οικοδομικές εργασίες που πραγματοποιούνται στην περιοχή των ερειπίων του αρχαίου λιμανιού της

Ανθηδόνας, στην ακτή της Γάζας.

Σε αναφορές του ιστοτόπου al Monitor επισημαίνεται ότι οι εργασίες που απειλούν τα μνημεία εκτελούνται στο πλαίσιο δημιουργίας από την Χαμάς μιας νέας στρατιωτικής εγκατάστασης. Σύμφωνα με αυτόπτες μάρτυρες, οι εργασίες έχουν ήδη ξεκινήσει με τις μπουλντόζες να λειτουργούν ήδη κοντά στην περιοχή όπου έχουν βρεθεί ερείπια της Ανθηδόνας με τη μορφή ψηφιδωτών δαπέδων και πεσών ρωμαϊκής και βυζαντινής περιόδου.

Αξιωματούχοι της Χαμάς επιβεβαίωσαν εντούτοις ότι οι εργασίες πραγματοποιούνται σε περιορισμένη περιοχή και ότι θα υπάρξει ιδιαίτερη προσοχή έτσι ώστε να μην προκληθεί βλάβη σε τυχόν αρχαιότητες.

Μεταφέρεται το κεφάλι του αγάλματος του Ραμσή

Μια κεφαλή από ασβεστόλιθο που αποτελούσε κάποτε τμήμα κολοσσιαίου αγάλματος του Ραμσή Β' μεταφέρθηκε από σημείο της πόλης Ακχμίμ, όπου είχε βρεθεί πριν από έξι χρόνια,

σε αποθήκη αρχαιοτήτων στην πόλη Σοχάγκ μετά από ανησυχία των αρχών για την ασφάλειά της.

Το κεφάλι είχε βρεθεί στο εσωτερικό σύγχρονου κοιμητηρίου, σε μια έκταση όπου βρισκόταν στην αρχαιότητα ναός του Ραμσή Β'. Με σκοπό να καταστεί δυνατή η περαιτέρω έρευνα στο χώρο, που αμέσως κηρύχθηκε αρχαιολογικός, το νεκροταφείο μετατοπίστηκε με έξοδα του τότε Ανώτατου Συμβουλίου Αρχαιοτήτων. Από τον Ιανουάριο του 2011 όμως, οπότε και η επανάσταση των Αιγυπτίων, οι εργασίες έχουν σταματήσει και η αφύλακτη σχεδόν θέση μετατράπηκε σε χωματερή και λεηλατείται συστηματικά.

Σύμφωνα με την εφημερίδα Ahram Online, η θέση, φρουρείται πλέον από προσωπικό του Υπ. Επικρατείας για τις Αρχαιότητες, ώστε να αποφευχθεί η παράνομη ανασκαφική δραστηριότητα.

Νέα στοιχεία για τους Φοίνικες από ανασκαφές στο Κίτιον Κύπρου

Νέα στοιχεία ήρθαν στο φως για τους Φοίνικες από ανασκαφές στην αρχαία κυπριακή πόλη του Κίτιου. Τα κατάλοιπα του αρχαίου Κίτιου βρίσκονται κάτω από τη σύγχρονη πόλη της Λάρνακας, στη νότια ακτή της Κύπρου. Το Κίτιον, μια από τις σημαντικότερες πόλεις-βασίλεια του νησιού κατά την πρώτη χιλιετία π.Χ., όφειλε μεγάλο μέρος της οικονομικής και πολι-

τικής του δύναμης στο κοσμοπολίτικο λιμάνι του. Οικισμός που ιδρύθηκε από γηγενείς πληθυσμούς κατά την Εποχή του Χαλκού, το Κίτιον δέχθηκε μια εγκατάσταση Φοινίκων κατά τον 9ο αιώνα π.Χ.

Οι Φοίνικες του Κίτιου εξελίχθηκαν σε μια ισχυρή κοινότητα, η οποία κατόρθωσε να κερδίσει τον πολιτικό έλεγχο αυτής της πόλης-βασίλειου.

Έξι μνημεία της Συρίας κινδυνεύουν από τις συγκρούσεις

Έξι τοποθεσίες της Συρίας περιλαμβάνονται στα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς τα οποία κινδυνεύουν από τις συγκρούσεις: οι αρχαίες πόλεις της Δαμασκού, της Μπόσρα και του Χαλεπίου, η άσση της Παλμύρας, το Κρακ των Ιπποτών και το Καλ' ατ Σάλαχ Ελ-Ντιν, καθώς και αρχαίοι οικισμοί της βόρειας Συρίας. Η Unesco ανέφερε ότι οι πληροφορίες για τις καταστροφές των συριακών μνημείων είναι "αποσπασματικές" και ορισμένες

φορές μη διασταυρώσιμες, αφού προέρχονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και από έκθεση των συριακών αρχών, η οποία "δεν απεικονίζει αναγκαστικά την πραγματικότητα στο σύνολό της".

Παρά ταύτα, "εξαιτίας της σύρραξης, δεν συντρέχουν οι συνθήκες για τη διασφάλιση και την προστασία της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας" των συριακών μνημείων, αναφέρεται στην απόφαση της Unesco. "Το Χαλέπι κυρίως έχει υποστεί σημαντικές καταστροφές", αναφέρεται στην έκθεση. Τον Απρίλιο, ο μιναρές του τεμένους των Ομευαδών στο Χαλέπι κατέρρευσε αφού βρέθηκε επί μήνες στην καρδιά των συγκρούσεων. Το ίδιο το τέμενος, το οποίο ανεγέρθηκε τον 8ο αιώνα, έχει υποστεί σοβαρές ζημιές από το φθινόπωρο 2012.

Τοιχογραφίες τεχνοτροπίας Αιγαίου στην Τελ Ελ Ντάμπα Αιγύπτου

Οι διάσημες αιγαιακής τεχνοτροπίας τοιχογραφίες που βρέθηκαν σε σπαράγματα στην Τελ ελ Ντάμπα της Αιγύπτου βρίσκονται πλέον στο διαδίκτυο.

Μέσα από έναν νέο ιστότοπο ο κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να παρακολουθήσει την πρόοδο των εργασιών της αρχαιολογικής ομάδας που επιχειρεί να καταγράψει, να

μελετήσει και να αξιολογήσει τα χιλιάδες σπαράγματα που αντικατοπτρίζουν την κινητικότητα των καλλιτεχνών από το Αιγαίο στη Νότια Μεσόγειο κατά το πρώιμο τμήμα της Ύστερης Εποχής του Χαλκού αλλά και τη δημοτικότητα των μοτίβων από το Αιγαίο στην Αίγυπτο.

Μέχρι σήμερα έχουν έρθει στο φως στις θέσεις Ανάκτορο F και Ανάκτορο G του χώρου σπαράγματα από σκηνές ταυροκαθαψιών, κυνηγιών και ακροβατών καθώς επίσης και από τοπιογραφίες, θηριομαχίες, ανθρώπινες μορφές σε φυσικό μέγεθος, γρύπες και λιοντάρια και αρχιτεκτονήματα. Στα σπαράγματα απεικονίζονται επίσης διακοσμητικά μοτίβα όπως σπειροειδές κόσμημα, λαβύρινθος κ.ά.

Το προικοσύμφωνο του και τα ακίνητα στον Πει

Του **Μιχάλη Βλάχου**
Δικηγόρου ε.τ.

Ανατρέχων τον Κώδικα του Νοταρίου Αθηνών (από 1822 - 1833) Παναγή Πούλου, εις αναζήτησιν πληροφοριών για τον Πειραιά, βρήκα στο κεφάλαιο περί προικοδοσιών, το προικοσύμφωνο του Στρατηγού Μακρυγιάννη με την νεόνυμφο Αικατερίνη θυγ. του ποτέ Χατζή Γεωργαντά Σκουζέ που έγινε την 26η Δεκεμβρίου 1825, στη διάρκεια του αγώνα της Ανεξαρτησίας.

Δεν αντέχω στον πειρασμό να το μεταφέρω αυτολεξεί στο περιοδικό μας.

Όπως είναι καταχωρημένο στον Κώδικα (Γ.Α.Κ. 1 φύλ. 72) και όπως δημοσιεύθηκε από τον καθηγητή Γεώργιο Πετρόπουλο στη σειρά «Μνημεία Μεταβυζαντινού Δικαίου» Τόμ. 1. Οι πληροφορίες που παρέχονται είναι πλούσιες και παντοειδείς για την τοπογραφία Αθηνών και περιχώρων, για την ονομασία οικιακών συσκευών επίπλων, ενδυμάτων, κοσμημάτων για τους κατοίκους και τις πολεμικές περιπέτειες της εποχής.

Αλλ' εσείδεσθε, όπως έλεγαν οι αρχαίοι ημών πρόγονοι:

Τζεβρέδες, Μανδήλια, Φέσια, ζώστρες, Φουσανέλλες μετά κοσμήματα όπως Σκωλαρίκια μαργαριταρένια, Γερδάνι, μπιγκάλια. Κατόπιν ασημικά, πιατάκι γλυκού, κουταλάκια Ζάρφια με φλυτζάνια και Δαμπλάν, σκεύη, είδη κουζίνας, Σαχάνια, Τσεντζερέδες, Πυροσιές, Λιγινόμπρικο,

Ταψιά, Τηγάρι.

Είναι χαρακτηριστική η περιγραφή των με όρους απρόσιτους σήμερα και εν πολλοίς άγνωστων στους μη ειδικευμένους στην Ελληνική λαογραφία.

Ακολουθεί η απαρίθμηση της ακινήτου περιουσίας με παράθεση ελαιοδένδρων, σε ρίζες, αμπέλων, αιγίδια και τέλος Μετρητά σε Γρόσια 2.000 και ο Γαμβρός προγαμιαία δωρεάν Γρόσια 1.500.

Αμφότεροι οι νεόνυμφοι υπήρξαν επίσημα πρόσωπα:

Γαμβρός ο Στρατηγός Μακρυγιάννης, τόσο γνωστός που παρέλειψε στο συμβόλαιο το κύριον όνομα και επώνυμο.

Όμως το 1822 ήταν υποφρούραρχος της Ακροπόλεως, το 1823 Πολιτάρχης δηλ. αστυνόμος των Αθηνών, κατόπιν Χιλίαρχος και γνωστός σε όλους ως Στρατηγός Μακρυγιάννης. Αλλά και η νύφη ήταν το γένος Σκουζέ, δηλαδή ανήκε σε διακεκριμένη οικογένεια προκρίτων των Αθηνών.

Έτσι με την σύμπραξη τόσων επισήμων προσώπων όπως ο Ηγούμενος της Μονής Πετράκη Διονύσιος και εκπροσώπων των σπουδαιότερων οικογενειών των Αθηνών, των Παναγή και Δημητρίου Σκουζέ, Αγγέλου Γέροντα, Μερτρούδ, Δ. Πετράκη, Διονυσίου Σουρμελή, Αναστάση Αναγ. Λοιδωρίκη, Νικολάου Ζαχαρίτσα, Προκοπίου Μπενιζέλου, υπογραφόμενον εν τ έλει από τον Νοτάριον Παναγή Πούλον το προικοσύμφωνον αυτό αποτελεί ένα μνημείο της τότε Αθηναϊκής αριστοκρατίας.

Έτσι θεμελιώθηκε ο γάμος που έφερε στον κόσμο 12 τέκνα.

Στρατηγού Μακρυγιάννη Ραϊά

Το σπίτι του Μακρυγιάννη από όπου πήρε το όνομα και η συνοικία σώζεται μέχρι σήμερα στην αρχή του πεζοδρόμου της Διονυσίου Αρεοπαγίτου, δίπλα στο κτίριο Βάιλερ ενσωματωμένο με το ομώνυμο στρατόπεδο Μακρυγιάννη όπου ανεγέρθει το νέο Μουσείο της Ακροπόλεως.

Εν τω μεταξύ ο Ρουμελιώτης σώγαμπρος στην Αθήνα, Στρατηγός έγινε Αθηναίος προεστός με διάφορα κτήματα στην Αττική.

Στον Κώδικα Π. Πούλου υπάρχουν ένδεκα συμβόλαια αγοράς ακινήτων από τον Στρατηγό. Η πρώτη αγορά έγινε το 1826, οι υπόλοιπες όλες το 1828.

Θα αναφέρουμε ό,τι αφορά τον Πειραιά:

α) Στο υπ' αριθ. 555 της 1 Μαρτίου 1828 συμβόλαιο ο Μακρυγιάννης αγόρασε από την Φωτεινή Βασίλη Στήρη στον Πειραιά στρέμματα τρία (3) πλησίον Μήτρος Ντανούρδη, εθνικό του Μπαλή - της Μονής του Αγίου Σπυριδώνος και της πωλήτριας.

β) Στο υπ' αριθμ. 540 συμβόλαιο του Μαρτίου 1828 στην αγοραπωλησία μεταξύ Μήτρου Κυρίκου Ντανούρδη αφ' ενός και Γεωργίου Καραμάνου και Παναγιώτη Κενταύρου αφ' ετέρου αναφέρεται η άνω ιδιοκτησία του Μακρυγιάννη ως κείμενη προς δυσμάς τον Μοναστήριον του Αγ. Σπυριδώνα.

γ) Στο υπ' αριθ. 559 της 20 Απριλίου 1928 συμβόλαιο αναφέρεται ότι αγόρασε από Προκόπιο Μπενιζέλον χωράφι τριών στρεμμάτων μεταξύ Ρέντη και Δράκου Στράτα δηλαδή οδού Πειραιώς.

Έτσι έχουμε μαρτυρημένο στον Κώδικα Παναγή Πούλου ότι το 1828 ο Μακρυγιάννης είχε τουλάχιστον δύο χωράφια στον Πειραιά. Το ένα κάπου στον κεντρικό λιμένα προς δυσμάς της Μονής Αγίου Σπυριδώνος και το άλλο στην περιφέρεια μεταξύ Ρέντη και Δράκου Στράτα, όπως κατά τους σκοτεινούς ονομάζετο η οδός που οδηγούσε στον Πειραιά.

Η επιγραφή του Δήμου Πειραιά για τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ
Αντιπρόεδρος Φιλολογικής Στέγης Πειραιά
Πρόεδρος Ινστιτούτου Πειραικών Μελετών

ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑ

Στο διάστημα που βρισκόμουν σε ολιγοήμερες διακοπές στο χωριό μου στην Κρήτη (έφυγα το βράδυ της 26.5 κι επέστρεψα το πρωινό της 6.6.2013) τηλεφώνησαν οι συνεργάτες μου ενημερώνοντάς με για την τοποθέτηση στα κάγκελα του οικοπέδου του ΙΚΑ επί της οδού Φίλωνος, απέναντι από τη Δημοτική Πινακοθήκη, μιας καινούργιας επιγραφής που όλοι την περιμέναμε.

Ήταν κατ' αρχάς ευχάριστη η είδηση και ακούστηκε θετικά η εξέλιξη, να ευοδωθούν οι τακτικές "οχλήσεις" κάποιων αμετανόητων εραστών της ιστορικής παράδοσης του Πειραιά προς το Δήμαρχο και εκείνος να ανταποκριθεί άμεσα.

Μου είπαν όμως ότι είναι λάθος τα ιστορικά δεδομένα του κειμένου και θα πρέπει να παρέμβουμε για τη διόρθωσή τους ώστε να αποκατασταθεί η αλήθεια.

Λίγες μέρες μετά πέρασα από τον τόπο, την είδα για πρώτη φορά και τη διάβασα:

Το 1837 στο χώρο αυτό, εγκαταστάθηκε η Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, μετά τη μεταφορά της από την Αίγινα.

Η Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων παρέμεινε εδώ για πενήντα οκτώ χρόνια, οπότε μεταφέρθηκε εκ νέου, το 1894, στην Αθήνα, στο Μέγαρο Δουκίσσης Πλακεντίας (σημερινό Βυζαντινό Μουσείο).

Διαμορφώθηκε σε χώρο πρασίνου το έτος 2013 επί Δημαρχίας Βασίλη Μιχαολιάκου.

(Ακολουθεί μια σπάνια απεικόνιση της Σχολής των Ευελπίδων στον Πειραιά με την επισήμανση της πηγής "Πειραιώς Ενθύμια - Ιάκωβος Ι. Βαγιάκης")

Το οικόπεδο αυτό είναι ιδιοκτησίας ΙΚΑ - ΕΤΑΜ

Ο επαρκώς ενημερωμένος μελετητής εύκολα μπορεί να βρει και να πληροφορηθεί τη στεγαστική διαδρομή της Σχολής. Αρκεί για παράδειγμα να ανοίξει τα ΠΕΙΡΑΪΚΑ του Ιωάννη Μελετόπουλου, 1945, στις σελίδες 96 και 97.

"Μεγάλην ζωήν έδιδεν εις τον Πειραιά η από του 1837 μέχρι και του 1894 αυτόθι ύπαρξις της Σχολής των Ευελπίδων, η οποία μόνον κατά το 1854, ότε εγένετο η κατοχή, μέχρι του 1857 προσωρινώς είχε μεταφερθή εις τας Αθήνας.

Η Σχολή μετεφέρθη εξ Αιγίνης εις τον Πειραιά τω 1837, προτιμηθέντος τούτου των Αθηνών, ως παραθαλασσίου, τη

επιμονή του τότε υπουργού των Ναυτικών, ο οποίος τοιουτοτρόπως εξησφάλιζε και την εκπαίδευσιν των διά το Ναυτικόν προοριζομένων μαθητών.

Οι Πειραιώται του 1837 με εξαιρετική χαράν είδον πραγματοποιουμένην την μεταφοράν. Εις την Εφημερίδα "Αθηνά" της όης Οκτωβρίου 1837 και εις ανταπόκρισιν εκ Πειραιώς, μεταξύ άλλων αναγράφονται και τα εξής: "Το εξ Αιγίνης αφιχθέν εις τον Πειραιά, Στρατιωτικόν Σχολείον νύξησεν όχι ολίγον τον αριθμόν των κατοίκων μας, ώστε ήρχισεν ήδη ο τόπος μας ν' αναφαίνεται ως πόλις".

Το οίκημα και η περιοχή της Σχολής κατείχον τμήμα του οικοδομικού τετραγώνου του περιβαλλομένου υπό των οδών Μιαούλη (Εθνικής Αντιστάσεως), Τσαμαδού, Φίλωνος και Άρεως (τώρα Ναυάρχου Μπήπτu) (στις μέρες μας Μιχαήλ Καραολή και Ανδρέα Δημητρίου). Το κτίριον της Σχολής διτηρήθη μέχρι και προ ολίγων ετών και εχρησίμευσε, μετά την εις Αθήνας μεταφοράν της, ως αποθήκη υλικού Στρατού. Ότε δε ο χώρος του κτιρίου κατέστη ανεπαρκής, τμήμα της σχολής μετεφέρθη εις την επί των οδών Αθηνάς (Βασ. Γεωργίου Α') και Νοταρά οικίαν Φεράλδην όπου κατόπιν, επί τινα έτη, εστεγάσθη η Σχολή των Δοκίμων.

Οι μαθηταί της Σχολής κατά την νύχτα της 11ης προς την 12ην Απριλίου του 1846, διοικητού όντος αυτής του αντισυνταγματάρχου Γεωργίου Καρατζά, εστασίασαν κατ' αυτού και των λοιπών αξιωματικών...

Εις τον συνταγματάρχην φρούραρχον Αθηνών Τουρέτ, ο οποίος κατήλθεν εις τον Πειραιά διά να επιβάλη την τάξιν, δεν επιτράπη να πλησιάση την Σχολήν. Σκοποί, ωπλισμένοι, πέριξ αυτής, απέκλειον την προσπέλασιν εις πάντας, εις τούτο δε τους εβοήθει και ένα τηλεβόλον πλήρες, το οποίον είχαν τοποθετήσει παρά την είσοδον της Σχολής. Η στάσις έληξε την επομένην.

Συνέπεια του γεγονότος τούτου υπήρξεν η διάλυσις της Σχολής διά Β. Διατάγματος της 16 Μαΐου 1846. Δι' ετέρου Β. Δ. της 25 Ιανουαρίου 1847, η Σχολή ανασυνεστήθη, απεφασίσθη όμως να μεταφερθή και πάλιν εις την Αίγιαν. Έν τούτοις περέμεινεν εις τον Πειραιά μέχρι του Ιουνίου του 1854, ότε μετεφέρθη εις το εν Αθήναις ανάκτορον της Δουκίσσης της Πλακεντίας, οπόθεν επανήλθε τον Οκτώβριον του 1857 και παρέμεινε μέχρι του 1894, ότε και μετεφέρθη οριστικώς εις τας Αθήνας".

(Τα στοιχεία για το κείμενό του ο Μελετόπουλος πήρε από το βιβλίο του Λοχαγού Ε. Κ. Στασινόπουλου Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ, Εποχή Καποδίστρια και Όθωv, Αθήνα 1933)

Εν συντομία η εξιστόρηση έχει ως εξής:

1837, Αύγουστος. Μεταφορά από την Αίγινα κι εγκατάσταση της Στρατιωτικής Σχολής

(Ευελπίδων) στον Πειραιά, στην τότε ιδιοκτησία Φραγκίσκου Φεράλδην.

1854. Ιούνιος. Μεταφορά της Στρατιωτικής Σχολής (Ευελπίδων) στο ανάκτορο της Δουκίσσης της Πλακεντίας.

1857, Οκτώβριος. Επαναφορά της Στρατιωτικής Σχολής (Ευελπίδων) στον Πειραιά.

1894, 10.9. Οριστική μεταφορά της Στρατιωτικής Σχολής (Ευελπίδων) στην Αθήνα.

Η αντίστοιχη αναφορά στο λήμμα "Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων" στη Βικιπαίδεια είναι κακοδιατυπωμένη και προβληματίζει. Αντίθετα πολύ τεκμηριωμένο είναι το άρθρο του Στέφανου Μίλεση στο δελτίο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΣΤΕΓΗ, περίοδος Β', αρ. φύλλου 31, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2012, σελ. 25 - 28. Ακόμη στην ιστοσελίδα ΠΕΙΡΑΙΟΡΑΜΑ, 26.9.2012, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων Πειραιά (Πολεμικόν Σχολείον).

Σε τηλεφώνημά του στις 29.6.2013 ο Ιάκωβος Βαγιάκης με βεβαίωσε ότι προ καιρού δέχτηκε ένα τηλεφώνημα από μια κυρία εργαζόμενη στο Δήμο. Τον πληροφόρησε ότι προτίθενται να βάλουν μια επιγραφή στη θέση όπου είχε λειτουργήσει η Σχολή στην πόλη μας και του ζήτησαν την άδεια να προσθέσουν και την φωτογραφία της που ανήκει στη συλλογή του και παρουσιάζεται στο βιβλίο του ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΕΝΘΥΜΙΑ.

(Πράγματι βλέπουμε τη φωτογραφία της Σχολής Ευελπίδων με την επίσης καλογραμμένη λεζάντα, στο πρώτο μέρος του 5ου τεύχους του περιοδικού ΑΦΙΕΡΩΜΑ, περιοδική έκδοση της Ελληνογαλλικής Σχολής Πειραιά Ο Άγιος Παύλος, 2010, σελ. 17. Τα Ενθύμια - τεκμήρια της παλιάς, πρόσκαιρης πειραιϊκής καθημερινότητας αποτελούν τιμητική έκδοση της Σχολής προς τον παλιό καθηγητή της, φιλοτελιστή και σοβαρό συλλέκτη Ιάκωβο Βαγιάκη. Παρουσιάστηκαν στα 2010 και 2011 σε δύο μέρη - τόμους που καλύφθηκαν με αντίστοιχα διακοσμημένη χάρτινη θήκη)

Ο φίλος μου συγκατάνευσε ευχαρίστως αλλά με την εύλογη προϋπόθεση να αναφερθεί η πηγή και τ' όνομά του, πράγμα που έγινε.

Το κείμενο της επιγραφής λοιπόν, στη σύνταξη του οποίου δεν ευθύνεται ο κύριος Βαγιάκης, όχι μόνο έχει γραφτεί εσφαλμένα αλλά και η ίδια η ανάρτησή της στα κάγκελα με μέτωπο προς το πεζοδρόμιο είναι επίφοβη: Ο οποιοσδήποτε μπορεί έχει πρόσβαση σε αυτήν, να την αγγίξει, να τη χαράξει, να την λερώσει, να την γράψει με μαρκαδόρο, να κολλήσει πάνω της διαφημιστικά χαρτιά, κηδεύισμα κλπ. Θα έπρεπε να είχε στηθεί από τη μέσα πλευρά της περίφραξης σε ευκρινές για τους επισκέπτες και τους περαστικούς σημείο.

Έκθεση πεπραγμένων Δ.Σ. του Συλλόγου Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών χώρων και Μνημείων Πειραιά στην ετήσια Γενική Συνέλευση στις 22 Απριλίου

Ο Γενικός Γραμματέας του Συλλόγου κ. Αλέκος Κορωνάκης διάβασε, στην ετήσια Γενική Συνέλευση, την Έκθεση πεπραγμένων του Διοικητικού Συμβουλίου, η οποία έχει ως εξής:

"Κυρίες και Κύριοι Συνάδελφοι πέρασε σχεδόν ένας χρόνος από την Ετήσια Γενική Συνέλευση της 7ης Μαΐου 2012 και τη συγκρότηση σε Σώμα του Διοικητικού Συμβουλίου (14 Μαΐου 2012). Στο διάστημα αυτό πραγματοποιήθηκαν οι ακόλουθες ενέργειες:

1) Υπεβλήθησαν τα απαραίτητα δικαιολογητικά στον Ο.Τ.Ε. για την επαναλειτουργία των τηλεφωνικών συνδέσεων του Συλλόγου με διατήρηση των προγενέστερων τηλεφωνικών αριθμών.

2) Ο υπάρχων μηχανολογικός εξοπλισμός του γραφείου μετά από σχετική συντήρηση ετέθη σε πλήρη λειτουργία.

3) Επικαιροποιήθηκε ο Κατάλογος αποδεκτών του περιοδικού "Πειραιϊκό Ορόσημο" και επεκτάθηκε με ονόματα των αποφοίτων της Ιωνιδείου Σχολής με αποτέλεσμα ο αριθμός των αποδεκτών να ανέρχεται στις 3.000.

4) Με χορηγία του Συλλόγου εκδόθηκε το έντυπο "Συνέχειες και ασυνέχειες στην Ιστορία" το οποίο διανεμήθη από το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά στο διάστημα 28-30 Σεπτεμβρίου 2012.

5) Διοργανώθηκε η επιτυχημένη, ανοικτή εκδήλωση στο χώρο του ελληνιστικού Θεάτρου Ζέας με την ευκαιρία της Πανσελήνου της 31ης Αυγούστου 2012, στην οποία συμμετείχαν δύο σοπράνο συνοδευόμενες από πιάνο και ο Γ. Σταϊνχάουερ παρουσίασε μια μελέτη για τη διαχρονική θεϊκή δύναμη της Σελήνης.

6) Πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο 2012 ανασκαφή σε συγκεκριμένο σημείο του Τινανείου Κήπου, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υπάρχουν αρχαιολογικού ενδιαφέροντος μνημεία ή αντικείμενα. Τελικώς στο χώρο αποκαλύφθηκε παλαιά δεξαμενή. Τη σχετική οργάνωση και δαπάνη ανέλαβε ο Σύλλογος μας.

7) Μετά από πρόταση του Δημάρχου Πειραιώς κ. Βασίλη Μιχαηλίου κατορθώσαμε και ανακαλύψαμε τη Μελέτη για τη δημιουργία περιπάτου στο Κονώνειο Τείχος και την ανάδειξη αυτού. Τη φωτοτυπήσαμε και την παραδώσαμε στον κ. Βασίλη Μιχαηλίου για την υλοποίησή της. Τη Μελέτη αυτήν, στην οποία έχει συνεργαστεί και ο κ. Γ. Σταϊνχάουερ, την προκάλεσε και πλήρωσε ένα σημαντικό ποσό ο Σύλλογος μας το έτος 2000. Ατυχώς τότε για διάφορους λόγους δεν πέρασε στο στάδιο της εφαρμογής, ελπίζουμε τώρα να γίνει κάτι έστω και ένα μικρό τμήμα.

8) Ο Πρόεδρος, κ. Ι. Πολυχρονόπουλος βρίσκεται σε προχωρημένες συζητήσεις με το Δήμο Πειραιώς και το αρμόδιο τμήμα του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου για την ανίχνευση συγκεκριμένων χώρων της πόλεως μας με ειδικό μηχάνημα γεωραντάρ, ώστε να εξακριβωθεί εάν υπάρχουν θαμμένα αρχαία μνημεία ή αντικείμενα.

9) Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι ένας από τους στόχους του Διοικητικού Συμβουλίου και προς τούτο έχει συσταθεί μια ειδική

επιτροπή η οποία αποτελείται από την Γ' Αντιπρόεδρο, κ. Βάσω Κυπαρίσση, τον Γενικό Γραμματέα, κ. Αλ. Κορωνάκη, και την Υπεύθυνη Δημοσίων Σχέσεων και Πολιτιστικών Εκδηλώσεων, κ. Μαργαρίτα Βέργου, και έχει ως έργο την κατάρτιση μιας σειράς εκδηλώσεων σε ανοικτό ή κλειστό χώρο ανάλογα με την εποχή. Πρόθεση είναι οι εκδηλώσεις αυτές να έχουν ελεύθερη είσοδο και οι σχετικές δαπάνες να καλύπτονται από χορηγούς. Εξυπακούεται ότι η Επιτροπή είναι πρόθυμη να ακούσει προτάσεις αφ' ενός και να δεχθεί συμμετοχές στην υλοποίηση των εκδηλώσεων αφ' ετέρου.

10) Με χορηγία του Προέδρου κ. Ι. Πολυχρονόπουλου η παλαιά βιντεοταινία "Πειραιάς. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά και η Ιστορία της Αρχαίας Πόλης" ενεγράφη σε VIDEO (DVD) και παρήχθησαν 2.000 αντίτυπα. Αυτά προορίζονται για τα ελληνικά και ξένα κρουαζιερόπολεια και το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά, ώστε να προβληθεί η Πόλη του Πειραιά. Σημειωτέον ότι το DVD αυτό έχει επιλεγεί από το Τηλεοπτικό Κανάλι της Βουλής για να προβληθεί στις προσεχείς εβδομάδες.

Κλείνοντας αυτή τη σύντομη αναφορά στις προσπάθειες που κατέβαλε το Διοικητικό Συμβούλιο θεωρούμε σκόπιμο να σας πληροφορήσουμε ότι το γραφείο μας στον 3ο όροφο του κτηρίου της οδού Αλκιβιάδου 229 λειτουργεί κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή από 11:00 μέχρι 13:00 και η αρχαιολόγος, κ. Εύη Ρεϊζίδου, και Μέλος του Συλλόγου μας, είναι πρόθυμη να δεχθεί ενδεχόμενες προτάσεις σας. Ενδέχεται όμως η κυρία Ρεϊζίδου να απασχοληθεί σε κάποιο έργο της Υπηρεσίας και να διακόψει για περίπου 2 μήνες. Πέραν τούτου εντός των προσεχών ημερών θα έχουν ολοκληρωθεί οι προσπάθειες για τη δημιουργία της Ιστοσελίδας του Συλλόγου, η οποία θα περιλαμβάνει το πράγματι πλούσιο έργο που έχει προσφέρει στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά και γενικά στην πόλη του Πειραιά ο Σύλλογός μας. Για την ιστορία πρέπει να λεχθεί ότι το έργο αυτό προήλθε από προσπάθειες πολλών ανθρώπων, αλλά τις μεγαλύτερες προσπάθειες κατέβαλαν ο κ. Ι. Πολυχρονόπουλος και ο Γ. Σταϊνχάουερ".

Αθανασίου Α.Κόρμαλη "ΣΚΙΑΔΙΚΑ"

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΛΑΣΓΟΣ

Ιωάννης Χρ.Γιαννάκενας. Σελίδες 58

Το βιβλίο του Αθανασίου Κόρμαλη αναφέρεται στα γεγονότα του Μαΐου 1859, τα οποία συντάραξαν επί τριήμερο τη μικρή τότε πρωτεύουσα του νεώτερου Ελληνικού Κράτους και έμελλε να μείνουν στην ιστορία ως "Σκιάδικα".

Μαθητές και λήγιοι φοιτητές, εκφράζοντας την αποστροφή τους στο ξενόφερτο τρόπο ζωής, στην παράκαιο πολυτέλεια και σπατάλη, στην εμψύχωση των εγχώριων προϊόντων, εμφανίστηκαν κατά τον απογευματινό τους περίπατο στο Πεδίον του Άρεως, την Κυριακή 10 Μαΐου 1859, φέροντας Σιφνείκια σκιάδια,

δηλαδή ψάθινα καπέλα, ευτελούς αξίας, διακοσμημένα με γαλανόλευκες κορδέλες. Η κίνηση αυτή, πέραν του ότι προσέβαλε τον τρόπο ζωής των οικονομικών ισχυρών και αυλικών, εξημίωσε και τους εμπόρους εισαγωγής σκιάδιων, οι οποίοι προς αντίδραση ενεθάρρυναν τους υπαλλήλους τους και πληρωμένους εγκάθετους να παρουσιασθούν και αυτοί στο Πεδίον του Άρεως "φορώντας βρώμικα και κωμικά σκιάδια προς χλεύη των μαθητών". Οι διενέξεις δεν άργησαν να έλθουν και η Αστυνομία επενέβη βιαίως κατά των μαθητών-φοιτητών. Η Αθήνα για τρεις ημέρες συνταράχθηκε από γενικευμένες συγκεντρώσεις, κατάληψη του Πανεπιστημίου, συλλήψεις, απεργία της αγοράς, επέμβαση του στρατού... Μερικοί μάλιστα θέλησαν να προσδώσουν στις νεανικές κινητοποιήσεις την πρόθεση "στάσης".

Παρ' όλο που η τάζη αποκαταστάθηκε πλήρως μετά την παρέμβαση τριημέρου, η εθνικού χαρακτήρα κίνηση των νέων υπήρξε η πρώτη ουσιαστική αντιβασιλική αντίδραση κατά του Όθωνα, εκφράζουσα το υπόκωφο αντικαθεστωτικό φρόνημα του λαού και την απαρχή γεγονότων, τα οποία οδήγησαν στην έξωσή του.

Το πόνημα, με το πλούσιο πληροφοριακό υλικό και τις σημειώσεις του, τη δομή των περιεχομένων του, τη ρέουσα αφήγηση, το ύφος και τη γλαφυρότητα της γλώσσας του, αποτελεί μια προσεγμένη έκδοση για ένα ιστορικό γεγονός, το οποίο παρά τη σημασία του είχε παραμείνει καλυμμένο μέσα στη λήθη.

C.M.WOODHOUSE

Ο Αγώνας για την Ελλάδα 1941-1949

Πρόλογος Richard Clogg

Μετάφραση Μάριος Μπλέτας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΚΗ. Σελίδες 512

Οι εκδόσεις Τουρίκη, που ειδικεύονται σε εκδόσεις βιβλίων πολεμικής ιστορίας και στρατηγικής, κυκλοφόρησαν πρόσφατα σε ελληνική μετάφραση το βιβλίο του γνωστού Βρετανού ιστορικού και πολιτικού Christopher Montague Woodhouse με τίτλο "Ο Αγώνας για την Ελλάδα 1941 - 1949", το οποίο είχε εκδοθεί αρχικά στην Αγγλία το 1976 και είχε προκαλέσει ιδιαίτερο θόρυβο.

Στο βιβλίο του ο συγγραφέας (γνωστός ως "Κρις" ή "Μόντι" μεταξύ των Ελλήνων συμπολεμιστών του στην Εθνική Αντίσταση, στα χρόνια της Κατοχής) αξιοποιεί εφ' ενός μεν τις πρωτογενείς πηγές που ο ίδιος κατείχε, ικανό μέρος της μέχρι τότε ελληνικής βιβλιογραφίας, καθώς και έργα ευρύτερης θεματικής που συνδέονται όμως με τα ελληνικά πράγματα της περιόδου 1941 - 1949 και αφ' ετέρου τα γε-

γονότα που έζησε εν πολλοίς εκ του σύνεγγυς ή παρακολούθησε και με στοχαστική ανάλυση προσπαθεί να σταθεί πάνω απ' αυτά και να τα ερμηνεύσει.

Παρ' όλο που κάνει ευρεία χρήση των απόψεων εκείνων που μετά την αποχώρηση των Γερμανών βρέθηκαν αντιμέτωποι με τα συμπτώματα της Μεγάλης Βρετανίας και παρ' όλο που αρκετές φορές φθάνει σε σημείο αφοριστικής ειλικρίνειας, εν τούτοις η στάση

του είναι επηρεασμένη από τα τότε συναισθήματά του και τα όσα είδε και εβίωσε.

Εν τούτοις, το βιβλίο αυτό είναι μία ενδιαφέρουσα ιστορική καταγραφή ενός υποδειγματικού αξιωματικού του Βρετανικού Στρατού, ο οποίος υπήρξε συμπολεμιστής των Ελλήνων ανταρτών πίσω από τις γραμμές των Γερμανών και ταυτόχρονα πολιτικός παράγων της Μεγάλης Βρετανίας. Εξ άλλου, η εισαγωγή του καθηγητή Richard Clogg, διακεκριμένου ιστορικού της Νεώτερης Ελλάδας, παρέχει στον αναγνώστη καίριες επισημάνσεις, καθιστώντας ευχερέστερη την αφομοίωση του βιβλίου.

Thomas Alexander Szlezak
Τι οφείλει η Ευρώπη στους Έλληνες.
Η θεμελίωση του πολιτισμού της Ευρώπης
στην ελληνική αρχαιότητα

ΕΚΔΟΣΗ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ. Σελίδες 417

Από το Κέντρο Ερεύνες της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών εξεδόθη πρόσφατα σε ελληνική μετάφραση το έργο του Γερμανού Ομότιμου Καθηγητού του Πανεπιστημίου Tubingen, Thomas Alexander Szlezak, με τίτλο "Τι οφείλει η Ευρώπη στους Έλληνες" και με υπότιτλο "Η θεμελίωση του πολιτισμού της Ευρώπης στην ελληνική αρχαιότητα".

Η μετάφραση του βιβλίου πραγματοποιήθηκε από συνεργάτες της ομάδας "Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη 'Ελλης Λαμπρίδη' της Ακαδημίας Αθηνών, ενώ τη γενική επιμέλεια της έκδοσης είχαν οι Λίνος Γ.Μπενάκης και Κωνσταντίνος Δ.Γαρίτσας.

Στο βιβλίο του, ο συγγραφέας ε-

ξετάζει την απήχηση της ελληνικής αρχαιότητας στη συγκρότηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσα από μία πληθυσμιακή ματιά που στοχεύει σε ποικίλες πολιτιστικές πλευρές του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Έτσι, μέσα από τα δώδεκα κεφάλαια του βιβλίου του επιχειρεί μία αναδρομική πορεία στα μεγάλα βήματα του Ελληνικού Πολιτισμού και της Αρχαιοελληνικής Γραμματείας (Όμηρος, Προσωκρατικοί φιλόσοφοι, Πίνδαρος, Σοφιστές, Τραγικοί, Ηρόδοτος & Θουκυδίδης, Αριστοφάνης και τέλος οι μεγάλοι φιλόσοφοι Πλάτωνας & Αριστοτέλης) με σκοπό, να υπενθυμίσει ερμηνευτικά, παρά να εκθέσει για πρώτη φορά, την πραγματικότητα της προέλευσης του ευρωπαϊκού μας πολιτισμού από την ελληνική αρχαιότητα. Κατά το συγγραφέα, η ελληνική αρχαιότητα δεν παρείχε μόνο ανυπέρβλητη πολιτιστική δύναμη που οδήγησε συχνά τον ευρωπαϊκό πολιτισμό σε ρήξεις και άλματα, καθώς και σε καινούριες απαρχές, αλήθη, θεσμοθέτησε αξίες και ιδέες, οι οποίες παρά τις εφημέριες πολιτικο-ιδεολογικές προσπάθειες, δεν αντικαταστάθηκαν.

Το παρόν πόνημα, εξαιτίας των θεμάτων που διαπραγματεύεται με εγκυρότητα και γλαφυρότητα αποτελεί ένα ευχάριστο ανάγνωσμα και συνάμα ένα χρήσιμο βιβλίο.

Εν τέλει...

**Ξύλινος Διάδρομος για περίπατο
στην Πειραιϊκή δίπλα στα αρχαία τείχη**

Εν τέλει... φαίνεται ότι μπορεί να υλοποιηθεί η μελέτη του Συλλόγου Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου για τον ξύλινο διάδρομο περιπάτου στην Πειραιϊκή. Σχετικά με αυτό το θέμα, αναφέρθηκε σε ραδιοφωνική εκπομπή, ο **Δήμαρχος Πειραιά κ. Βασίλης Μιχαλολιάκος**, τονίζοντας τα εξής: "Όσον αφορά την Πειραιϊκή: η μονοδρόμηση και

μόνο, που θα έχει τελειώσει μέχρι τον ερχόμενο Σεπτέμβριο, δίνει μια άλλη διάσταση. Όταν θα έχουμε ολοκληρωμένη τη μελέτη, που μας παραχώρησε ο Σύλλογος "Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά" και ο Πρόεδρος του, ο κ. Γιάννης Πολυχρονόπουλος, που είναι η καλύτερη τοπογραφική αποτύπωση, θα συνεργαστώ με τον νέο Υπουργό κ. Πάνο Παναγιωτόπουλο για να ενταχθεί στο Ε.Σ.Π.Α. και να γίνει ο ξύλινος διάδρομος για περίπατο, η ανάδειξη των τειχών και ο φωτισμός τους, ποδηλατόδρομος εφόσον θα είναι μονόδρομος, καλύτερος φωτισμός του δρόμου. Έχουμε μέλλον στον Πειραιά γιατί είμαστε μοναδική πόλη. Όπως είπα και στην υποδοχή του κρουαζιερόπλοιου της Ντίσνεϊ, είμαστε η ομορφότερη πόλη της Μεσογείου και το ασφαλέστερο λιμάνι της Ευρώπης. Μέσα από το λιμάνι προσφέρονται μεγάλες δυνατότητες, είτε είναι παραλίες είτε είναι καταστήματα εστίασης είτε είναι καταστήματα εμπορίου, το Αρχαιολογικό Μουσείο, το Δημοτικό Θέατρο, οι κήποι μας, και πολλά άλλα..."

**"Διαρκής συνομιλία" παρελθόντος
και μέλλοντος**

Εν τέλει... οι εργασίες κατασκευής του Κέντρου Πολιτισμού του Ιδρύματος "Σταύρος Νιάρχος", θα "βρίσκονται σε διαρκή συνομιλία" με το παρελθόν της περιοχής, έτσι όπως μεταφέρεται από απρόσμενα ευρήματα (αρχαίο νεκροταφείο 3 στρεμμάτων με 168 σκελετούς ενηλίκων και 76 σκελετούς βρεφών), αλλά και με το μέλλον, μέσα από τις σημαντικές καινοτομίες, που υιοθετούνται.

Από την έως τώρα εξέταση των σκελετών ανήλικων ατόμων, φαίνεται ότι υπήρχαν έντονες διατροφικές ελλείψεις που πιθανότατα τα οδήγησαν σε χρόνια αβιταμίνωση και υποσιτισμό. Επίσης, παρατηρήθηκαν και αλλοιώσεις στα οστά οφειλόμενες πιθανώς σε έλλειψη βιταμίνης C και ανωμαλίες του αιμοποιητικού συστήματος.

Όσον αφορά τους ενήλικες, οι παθολογικές αλλοιώσεις, που παρατηρούνται, σχετίζονται κυρίως με τον τρόπο απασχόλησής τους και καταδεικνύουν έντονη καταπόνηση του μυοσκελετικού συστήματος, από επίπονη και κοπιαστική καθημερινή εργασία, μπορεί όμως σε ορισμένες περιπτώσεις και να οφείλονται σε έντονες διατροφικές ελλείψεις και μεταβολικές διαταραχές.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει μια κατηγορία ελεύθερων ταφών των αρχαίων χρόνων χωρίς κτερίσματα, που "αφηγούνται" αποτρόπαιες μεθόδους τιμωρίας των φυλακισμένων κατά την αρχαιότητα. Όπως υπογραμμίζει η προϊσταμένη της ΚΣΤ Εφορείας, κα Στέλλα Χρυσουλάκη, φαίνεται πως οι νεκροί αυτοί είχαν βρει βίαιο ή και βασανιστικό θάνατο που διέλυσε το σώμα τους ενόσω ακόμα ζούσαν.

Μερικά από τα πιο ενδιαφέροντα ευρήματα της σωστικής ανασκαφής θα εκτεθούν μόνιμα στο Κέντρο Πολιτισμού του Ιδρύματος "Σταύρος Νιάρχος". Επίσης, με τη χρηματο-

δότηση του Ιδρύματος η Εφορεία θα προχωρήσει σε διεπιστημονική εξέταση του σκελετικού υλικού, προκειμένου να συμπληρώσει την εικόνα για την καθημερινή ζωή των κατοίκων της περιοχής, αλλά και τις πρακτικές του βίαιου θανάτου των φυλακισμένων.

Μερικές από τις καινοτομίες είναι η λήψη μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος, όπως το πλύσιμο φορτηγών για να αποφεύγεται η μόλυνση της περιοχής και η δημιουργία πράσινων οροφών σε όλα τα κτίρια, που θα κάνουν τα κτίσματα να μοιάζουν από αέρα σαν ένας πράσινος λόφος. Επίσης, η τοποθέτηση στεγάστρου με φωτοβολταϊκά, πάνω από το χώρο της Όπερας, που θα καλύπτει τις ανάγκες του Κέντρου σε ενέργεια, η χρήση του πρωτοποριακού υλικού φεροταιμμένου για την κατασκευή του στεγάστρου αυτού και η δημιουργία οπλισμένης γης με 3.500 χαλικοπασσάλους, που ενισχύουν την ευστάθεια του χώματος σε περίπτωση σεισμού.

Το Κέντρο Πολιτισμού του Ιδρύματος "Σταύρος Νιάρχος" αναμένεται να παραδοθεί στα τέλη του 2015 και να ανοίξει τις πύλες του για το κοινό το φθινόπωρο του 2016. Υπενθυμίζεται ότι θα περιλαμβάνει τα κτίρια της Εθνικής Λυρικής Σκηνής και της Εθνικής Βιβλιοθήκης, καθώς και ένα πολιτιστικό και αθλητικό πάρκο.

Τρίτο στον κόσμο το Μουσείο Ακρόπολης

Εν τέλει... την τρίτη θέση κατέλαβε το Μουσείο της Ακρόπολης στη λίστα με τα 50 καλύτερα Μουσεία του κόσμου που δημοσίευσε η εφημερίδα

Sunday Times την οποία κατάρτισε με τη βοήθεια κορυφαίων ειδικών. Η κορυφαία βρετανική εφημερίδα σε τετρασέλιδο αφιέρωμά της, με τίτλο "The World's 50 Best Museum", ζήτησε από ειδικούς να μιλήσουν για τα αγαπημένα τους μουσεία σε όλο τον κόσμο.

Πρώτο βγήκε το μουσείο Σμιθσόνιαν στην Ουάσινγκτον και δεύτερο το Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο. Στην πρώτη δεκάδα συμπεριλαμβάνονται: 1. Μουσείο Σμιθσόνιαν στην Ουάσινγκτον. 2. Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο. 3. Μουσείο της Ακρόπολης. 4. Μουσείο Σερ Ιζον Σόαν στο Λονδίνο. 5. Αμερικανικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στη Νέα Υόρκη. 6. Πολεμικό Μουσείο Ιμπερίαλ στο Λονδίνο. 7. Παλάτι του Τοπ Καπί στην Κωνσταντινούπολη. 8. Παλάτι των Βερσαλλιών στη Γαλλία. 9. Βικτόρια και Άλμπερτ στο Λονδίνο. 10. Εθνικό Μουσείο της Κίνας στο Πεκίνο.

Κάτω από κάθε επιλεγμένο μουσείο υπάρχει και μια μικρή επεξήγηση. Για το μουσείο της Ακρόπολης η εφημερίδα γράφει: "Στην αρχαία οδό που οδηγεί στον 'ιερό βράχο', όπου ο μεγαλοπρεπής Παρθενώνας δεσπόζει πάνω από την Αθήνα, βρίσκεται το Μουσείο της Ακρόπολης. Ένα νέο αστραφτερό σπίτι για τη φιλοξενία της πιο γνωστής κληρονομιάς του κλασικού πολιτισμού. Κάθε χρόνο, εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι το επισκέπτονται για να δουν τα πολιτιστικά θαύματα ενός δοξασμένου παρελθόντος. Αυτά στέκονται πλημμυρισμένα από φυσικό φως με υποβλητικό φόντο την απίθανη θέα του αυθεντικού μνημείου". Οι συντάκτες παροτρύνουν τους αναγνώστες να δουν τα αετώματα.

Επαναπατρισμός αρχαιοτήτων από τη Γερμανία

Εν τέλει... το μουσείο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας Pfahlbauuseum έχει διαβεβαιώσει το ελληνικό υπουργείο Πολιτισμού για την πρόθεσή του να επιστρέψει λεία πολέμου. Πρόκειται για 8.000 κομμάτια από αγγεία της νεολιθικής εποχής τα οποία προέρχονται από παράνομη ανασκαφή που έγινε το 1941 σε περιοχή κοντά στο Βελεστίνιο και τα οποία εξήγαγε παράνομα στη Γερμανία αρχαιολόγος. Από το 2010, η Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών είχε ενημερωθεί από τον επιστημονικό υπεύθυνο του Pfahlbauuseum της Γερμανίας, ότι στο συγκεκριμένο Μουσείο φυλάσσονται αρχαιότητες προερχόμενες από παράνομη ανασκαφή νεολιθικού οικισμού στη Θεσσαλία, η οποία διεξήχθη κατά τη διάρκεια της Κατοχής από τους Γερμανούς. Την ίδια ώρα συγκεντρώνονται και όλα τα στοιχεία που αφορούν σε πολιτιστικά αγαθά και αρχαιολογικούς θησαυρούς που εκλάπησαν την περίοδο της Γερμανικής Κατοχής. Ειδικότερα, η Διεύθυνση Αρχαιοτήτων απευθύνθηκε στις Περιφερειακές και Ειδικές Περιφερειακές Υπηρεσίες του υπουργείου Πολιτισμού, και τους ζήτησε να προχωρήσουν τις έρευνες στη βάση των καταγραφών Ελλήνων και ξένων επιστημόνων για θησαυρούς που εκλάπησαν την περίοδο της κατοχής.

